

ANADOLU
MÜZİK
KÜLTÜRLERİ
DERNEĞİ

Müziyenlerin Uğradığı Hak İhlallerini İzliyoruz

Anadolu Müzik Kùltürleri Derneği
Ankara | 2021

ANADOLU
MÜZİK
KÜLTÜRLERİ
DERNEĞİ

Müziyenlerin Uğradığı Hak İhlallerini İzliyoruz

ANADOLU MÜZİK KÜLTÜRLERİ DERNEĞİ

ANKARA | 2021

Künye

MÜZİSYENLERİN UĞRADIĞI HAK İHLALLERİNİ İZLİYORUZ

ADRES: ANADOLU MÜZİK KÜLTÜRLERİ DERNEĞİ İNKILAP SOKAK NO:4/9 ÇANKAYA/ANKARA

TELEFON: +90 [553] 016 96 08

MAİL: anadolumuzikkulturleri@gmail.com

WEB: www.anadolumuzikkulturleri.com

ANADOLU MÜZİK KÜLTÜRLERİ DERNEĞİ YAYINLARI 3

YAYIN YÖNETMENİ: MAHMUT ÖLMEZ

HAZIRLAYANLAR: EZGİ TEKİN ARICI – CANSU ÖZBAY

EDİTÖR: MEHMET ARSLANBOĞA

GRAFİK TASARIM: OKTAY AY

BASKI: ATÖLYE SHİRAZ BAĞÇELİEVLER MAH. TAŞKENT CAD.36/D ÇANKAYA/ANKARA +09 [312] 925 64 48

İçindekiler

	ŞEKİLLER LİSTESİ	06
	TABLolar LİSTESİ	07
	RESİMLER	07
1.	Yönetici Özeti	10
2.	Giriş	14
2.1	Mevcut Durum	14
2.2	Türkiye’de Müzik Sektörüne Genel Bir Bakış	16
3.	Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	22
3.1	Çalışmanın Yöntemi	22
3.1.1	Veri Toplama Yöntemleri ve Örneklem	22
4.	Bulgular	26
4.1	Demografik Veriler	26
4.2	Müzik Sektörü Çalışanlarının Pandemi Öncesi Ekonomik Durumları ve Sosyal Hakları	28
4.3	Müzik Sektörü Çalışanlarının Pandemi Sürecinde Ekonomik Durumları	30
4.4	Yaşama Hakkı	34
4.5	Telif Hakları	34
4.6	Meslekî Tanım-Meslekî Örgütlenme	35
4.7	Devletin Pandemi Sürecinde Müzisyenleri Korumaya Yönelik Aldığı Önlemler	36
4.8	Farklı Ülkelerden Deneyimler	43
5.	Sonuç	50
6.	Kaynakça	54

Bu yaygın, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. İçeriğinden yalnızca Anadolu Müzik Kültürleri Derneği sorumludur ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

Yönetici Özeti

10

1. Yönetici Özeti

Aralık 2019'da Çin'de başlayan ve Mart 2020'de ülkemizde ilk vakanın görüldüğü COVID-19 pandemisi tüm dünyada büyük bir krize neden olmuştur. Pandemi sürecinin olumsuz etkileri ise tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de halen devam etmektedir. Pandemiden olumsuz etkilenen iş kollarının başında kültür ve sanat alanı gelmektedir. Son bir yıldır ülkemizde etkin bir şekilde sokağa çıkma kısıtlamaları uygulanmaktadır. Bu kısıtlamalarla birlikte; sahneler, kültür merkezleri, kafeler, barlar, canlı müzik performans alanları ve toplu eğlence mekânlarının kapalı olması ve konser, festival, panayır, fuar, şenlik ve dinleti vb. etkinliklerin yasaklanması, bu alanlar üzerinden geçimini sağlayan yüz binlerce müzik sektörü çalışanının iş yapamaz hale gelmesi maddi anlamda ciddi problemlere yol açmıştır.

Anadolu Müzik Kültürleri Derneği; müzik alanında çalışan, akademisyen, profesyonel ve amatör müzisyenler ile sokak müzisyenleri ve bestecileri bünyesinde bulundurmaktadır. Aynı zamanda müzik alanında çalışan diğer STÖ'lerle de yakın ilişkileri ve iş birlikleri bulunmaktadır. Bu durum alan içerisinde yaşanan tüm sorunların ilk elden tanığı olunmasına neden olmaktadır. Tanıklığın bir noktadan sonra çözüme odaklanan bir eylem biçimine dönüşmesi zaruri bir hal almıştır.

Bu gereklilik nedeniyle, Anadolu Müzik Kültürleri Derneği, müzik üreticilerinin uğradığı hak ihlallerini görünür hale getirmek, müzik üreticilerinin temel ihtiyaçlarını belirlemek, bu ihtiyaçlar üzerinden bir yol haritası çizmek ve müzik üreticileri için dayanışma ağı kurmak adına bir çalışma dizisi başlatmıştır.

Çalışmalar üç aşamadan oluşmuş ve birbirini takip eden/bütünleyen biçimde gelişmiştir. Çalışmanın ilk ayağında "Müzik Üreticileri İçin Dayanışma Ağları Toplantıları" düzenlenmiştir. Bu çalışma AB Sivil Düşün Programı tarafından desteklenmiş ve toplantılara müzik dünyasından 100 civarında kişi katılmıştır. Toplantılarda yapılan paylaşımlar sonucunda toplumsal bir hak alanı olan kültür-sanat alanının ve bu alanın üreticilerinin zor koşullarda dahi yaşamsal ihtiyaçlarının nasıl karşılanabileceğine dair bir dizi öneri ortaya çıkmış ve bu öneriler ilgili kurumlar ile paylaşılmak üzere kayıt altına alınmıştır.

Çalışmanın ikinci ayağında toplantılardan çıkan öneri doğrultusunda Ankara Kent Konseyi ve Ankara Büyükşehir Belediyesinin destekleriyle "Müzik Üreticileri İçin Dayanışma Gecesi" düzenlenmiştir. Geceye 31 müzisyen katılmıştır. Gecede elde edilen gelir, ihtiyacı olan müzik üreticilerine ulaştırılmıştır. Çalışmanın akabinde dayanışma kampanyalarının düzenlenmesi için ilgili STÖ'ler ve yerel yönetimlere çağrı yapılmış ve süreç takibe alınmıştır. Müzik üreticilerinin yaşadıkları sıkıntıların gündemden düşmemesi ve acil eylem planlarının yapılması açısından bir farkındalık ortamı yaratılmıştır.

"Müzik Üreticilerinin Uğradığı Hak İhlallerini İzliyoruz" çalışması bu sürecin son ayağını oluşturmuştur.

Müzik sektöründe çalışan kişilerin sürekli ve/veya kayıtlı bir işte çalışmıyor olmalarının da etkisiyle bu alanda ne kadar kişinin çalıştığı resmi olarak bilinmemektedir. Ülkede yaşayan yüzbinlerce müzik sektörü çalışanı devlet nezdinde kaydı olmadığı için yok hükmündedir. Bu yok hükmünde olma durumu, yaşanan sorunların giderilmesi için gerekli politikaların da ortaya çıkmamasına neden olmaktadır. Sektör çalışanlarının pandemi sürecinde, temel ihtiyaçlarının yok sayılması, ağır insan hakkı ihlalidir. Bu nedenle, hükümetin, müzik sektöründen geçimini sağlayan bu kişilere yönelik gerekli ve yeterli düzeyde destek sağlamak üzere acil politikalar oluşturması gerektiğini göstermektedir. Bu çalışma kapsamında, mer-

kezi ve toplum düzeyinde görünmeyen bu mağduriyeti, hak ihlalini görünür hale getirmek için bir çalışma takvimi oluşturularak bu takvim doğrultusunda yürütülen çalışmalardan elde edilen veriler raporlandırılmıştır.

Raporlandırma süreci, çalışma içerisinde görev alan uzmanların hazırladığı anketin yaygınlaştırılması ile başlamış ve profesyonel, amatör ve sokak müzisyenlerinden oluşan toplamda 310 müzik üreticisinin bu anketi doldurması sağlanmıştır. Bu çalışmanın hemen akabinde çalışma içerisinde yer alan uzmanların da içerisinde yer aldığı 30 müzik sektörü çalışanı ile odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiş ve bu görüşmelerin ayrıntılı bir özeti hazırlanmıştır. Anket çalışması ve odak grup görüşmelerinin verileri bu raporun temel dayanağını oluşturmuştur. Bu çalışmaya ek olarak da diğer ülkelerde müzik sektörüne ve müzisyenlerin sorunlarına yönelik alınan tedbirlere dair bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmaya da raporda yer verilmiştir. Çalışma sonunda hazırladığımız bu raporun, müzisyenlerin uğradıkları hak ihlallerini, kamu kurumları, yerel yönetimler, STÖ'ler, kültür merkezleri, kültür ve sanat alanında organizasyon yapan özel şirketler nezdinde görünür hale getirmesi elzemdir. Bu görünürlük Türkiye'de insan hakları savunuculuğunun, kültür ve sanat alanında da güçlendirilmesine katkı sağlayacaktır.

100
AB Sivil Düşün Programı tarafından Desteklenen Toplantılara Müzik Dünyasından Katılan Kişi Sayısı

02

Giriş	14
Mevcut Durum	14
Türkiye’de Müzik Sektörüne Genel Bir Bakış	17

2. Giriş

2.1 Mevcut Durum

Çin'in Wuhan kentinde 2019 yılının aralık ayının sonunda görülmeye başlayan Koronavirüs Hastalığı [COVID-19]¹, 11 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü [DSÖ] tarafından "pandemi" olarak ilan edilmiştir. Dünya'nın farklı ülkelerinden bildirilen yüksek vaka sayıları ile birlikte kısa sürede küresel bir krize yol açtı. Türkiye'de tespit edilen ilk Covid-19 Vakası, 11 Mart 2020'de Sağlık Bakanlığı tarafından açıklandı. Koronavirüse bağlı ilk ölüm 15 Mart 2020'de gerçekleşti ve 1 Nisan 2020 itibariyle tüm ülke geneline yayıldığı bildirildi.²

Pandemi sürecinde yayımlanan birçok genelge ile pek çok işveren ve çalışan faaliyetlerine ara vermek zorunda kalmıştır. Salgının seyri 2020'nin sonlarına doğru çok daha ciddi boyutlara ulaştığında ise başta küçük ölçekli işletmeler olmak üzere birçok işyeri faaliyetlerini sonlandırmak zorunda kalmıştır. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin [TOBB] Aralık 2020'de yayınladığı kurulan-kapanan şirket istatistikleri verisine göre 2020 yılında kapanan toplam şirket sayısı 15.949 olarak açıklanmıştır.³

Cumhuriyet Halk Partisi Milletvekili Veli Ağbaba'nın yapmış olduğu basın toplantısında aktardığı üzere Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Sicil Gazetesi verilerine⁴ göre ise 2020 yılında en az 99 bin 588 esnaf kepenk kapatmıştır. Bu verilere göre 2020 yılı içerisinde günde ortalama 273 esnaf kepenk kapatmıştır. Fakat bu verilere SGK/BAĞ-KUR ve/veya vergi borcu nedeniyle kapanış isteyemeyen ama fiili olarak iflas etmiş tüzel ve gerçek kişiler dâhil değildir.

Pandemiyle birlikte tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de bir dizi önlemler alınmaya başlanmıştır. Vaka artışlarının önüne geçmek ve salgını kontrol altına alabilmek için Türkiye'de mevcut hükümet tarafından başta eğitim olmak üzere iş hayatı ve sosyal yaşam üzerinde ciddi kısıtlamalara gidilmiştir. İlk olarak Çin Havayolu ile Vuhan-İstanbul arası uçuşların iptal edilmesi ile başlayan süreç, İçişleri Bakanlığı'nın 16 Mart 2020 tarihli 81 İl Valiliğine gönderdiği genelge⁵ ile tiyatro, sinema, gösteri merkezi, konser salonu, nişan/düğün salonu, çalgılı/müzikli lokanta/kafe, gazino, birahane, taverna, kahvehane, kiraathane, kafeterya, kır bahçesi, nargile salonu, nargile kafe, internet salonu, internet kafe, her türlü oyun salonları, her türlü kapalı çocuk oyun alanları [AVM ve lokanta içindekiler dâhil], çay bahçesi, dernek lokalleri, lunapark, yüzme havuzu, hamam, sauna, kaplıca, masaj salonu, SPA ve spor merkezlerinin faaliyetlerinin geçici olarak durdurulmasıyla devam etmiştir. İçişleri Bakanlığı'nın yayınladığı bu genelgeden üç gün sonra bir genelge daha yayınlanmış ve insanların toplu olarak bir araya geldiği her türlü toplantı, faaliyet ve büyük çaplı organizasyonlar geçici olarak ertelenmiştir. Bakanlığın açıkladığı verilere göre sadece 15-18 Mart 2020 tarihleri arasında toplam 149.382 iş yeri faaliyetlerine ara vermiştir.⁶

Bu işyerlerin 18.836'sı [bar, birahane, çalgılı/müzikli lokanta/kafe, diskotek, gazino, gece kulübü, gösteri merkezi, konser salonu, pavyon ve taverna] ise ağırlıklı olarak müzik sektöründen kişilerin çalıştığı yerlerdir. 17 Mart tarihi itibariyle uygulanmaya başlayan genelge ile özellikle insanların topluca bir araya geldiği işletmelerin/mekânların kapatılmasının ar-

[1] <https://covid19.saglik.gov.tr/>

[2] <https://www.aa.com.tr/>

[3] <https://www.tobb.org.tr/>

[4] <https://www.cumhuriyet.com.tr/>

[5] <https://www.icisleri.gov.tr/>

[6] <https://www.icisleri.gov.tr/>

dından, 9 Haziran 2020 tarihinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın yaptığı açıklamalar ile sinema, tiyatro, gösteri merkezlerinin ve nişan, düğün salonlarının 1 Temmuz 2020 tarihiyle tekrar faaliyete geçebileceği belirtilmiştir.⁷ Nişan/düğün salonları, gösteri merkezleri gibi mekanlarda şartlı olarak [sokağa çıkma kısıtlamalarına uygun, katılımcı sayısı sınırlaması vb.] faaliyetler devam etmektedir. Müzik sektörü çalışanlarının yoğun olarak çalıştığı gece kulüpleri, bar, pavyon, diskotek ve gazino gibi mekanlar ise Mart ayından beri faaliyetlerine devam edememektedir.

Kültür ve sanat faaliyetlerine getirilen kısıtlamalar özellikle bu alanlarda dönemsel olarak çalışan, herhangi bir sosyal güvencesi ve düzenli geliri olmayan amatör ve profesyonel müzisyenleri etkilemiş, temel gereksinimlerini karşılayamayacak duruma getirmiştir. Sokak müzisyenleri de aynı şekilde tüm gelirlerini sağladıkları, temel gereksinimlerini karşıladıkları sokaktan uzak kalmışlardır.

Müzisyenlerin ve müzik sektörü çalışanlarının insan onuruna yaraşır bir yaşam sürme olanaklarından mahrum kaldığı bu süreçte İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde belirtilen, "Herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır. Herkes, işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ve kendi iradesi dışındaki koşullardan doğan geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkına sahiptir."⁸ ilkesi ihlal edilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 64. Maddesi'ne göre, "Devlet, sanat faaliyetlerini ve sanatçıyı korur. Sanat eserlerinin ve sanatçının korunması, değerlendirilmesi, desteklenmesi ve sanat sevgisinin yayılması için gereken tedbirleri alır." İfadesi yer almaktadır. Anayasa'nın bu maddesine uygun olarak gerekli tedbirler alınmaya çalışılmış olsa da büyük oranda alınan tedbirlerin ve yapılan desteklerin yeterli olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla, Türkiye'de yaşayan müzisyenlerin, Anayasa'nın 64. Maddesi üzerinden de bir hak ihlali maruz kaldıkları gözlemlenmektedir.

Mart 2020'de başlayan ilk kısıtlamaların Haziran 2020'de görece gevşetilmesi, bu sektörde çalışanların maruz kaldıkları olumsuz tabloyu değiştirmemiştir. İnsanların kalabalık mekanlardan uzak durma eğilimi, müzik etkinliklerine saat sınırlaması konulması, kapalı mekanların kapasitelerinin yarısının altında çalışmak zorunda kalması gibi durumlar sektör çalışanları için pandeminin yoğun olduğu dönemlerdeki olumsuz tabloyu devam ettirmiştir. Yeni koronavirüsün neden olduğu küresel salgının farklı sektörler üzerindeki etkilerinin ise çalışma yaşamı açısından aynı olmadığı da görülmektedir. Örneğin tıbbi malzeme, hijyen ürünleri vb. üretim ve tedarik sektörlerinde ve perakende ticaretinde kâr payı ciddi oranda yükselirken, ulaşım, eğitim, turizm ve hizmet sektörü salgından çok büyük hasar almıştır. Buna bağlı olarak krizden sonra farklı sektörlerin toparlanma süreçleri de birbirinden farklılık gösterecektir [Yusuf Balci, 2020, s. 43]. Hizmet sektörü olarak faaliyet gösteren işletmelerin [kafe, bar, restoran vb. eğlence mekânları] müzik sektörüne bağlı çalışanları istihdam ettiği bilinmektedir. Ancak bu çalışanların büyük bir kısmı gelirlerini saatlik/günlük/sezonzunluk ücretlerle elde etmektedirler. Türkiye'de gelirini müzik sektöründen karşılayan kişilerin büyük bir kısmının kayıt dışı çalışması nedeniyle bu alanda çalışan kişi sayısı net olarak bilinmemektedir. Kayıt dışı istihdam sınıfına giren müzisyenlerin işverenlerinin, çeşitli gerekçelerle kayıt dışı çalışanları tercih ettiği veya müzik sektöründe çalışanları bu duruma mecbur bıraktığı görülmektedir. Türkiye'de kayıt dışı istihdam oranı, Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] Kasım/2020 raporuna göre %29,7 olarak açıklanmıştır.⁹ Müzik sektöründe çalışan kişi sayısının 1 milyondan fazla olduğu tahmin edilmektedir. 24 Ekim 2020 tarihli

[7] <https://www.bbc.com/>

[8] <http://www.multeci.org.tr/>

[9] <https://data.tuik.gov.tr/>

15.949

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin [TOBB] Verilerine Göre 2020 Yılında Kapanan Toplam Şirket Sayısı

99.588

Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Sicil Gazetesi Verilerine Göre 2020 Yılında Kepenk Kapatılan Esnaf Sayısı

149.382

15-18 Mart 2020 Tarihleri Arasında Faaliyetine Ara Veren İş Yeri Sayısı

01.07.2020

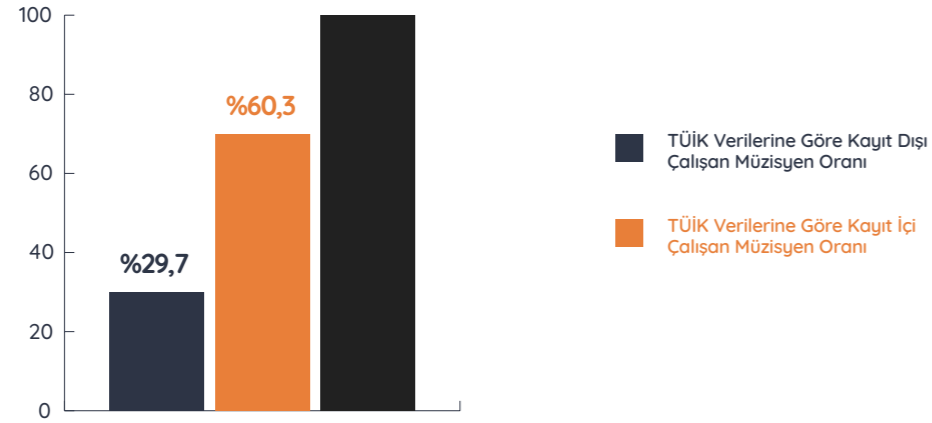
Kapanan İşletmelerin Tekrar Açılma Tarihi

900.000

Sadece
İstanbul'daki
Müzyisyen Rakamı

birgun.net'de yayımlanan Güvenç Dağüstün'ün köşe yazısında ise Müzik-Sen Yönetim Kurulu üyesi Hasan Aldemir'in sadece İstanbul'da 900 bini aşkın müzisyen olduğunu söylediği aktarılmaktadır.¹⁰ "Müzisyenlerin Uğradığı Hak İhlallerini İzliyoruz" çalışması kapsamında yapılan anket çalışmasından elde edilen verilere göre ise ankete katılanların %80'i bu sektör dışında gelir elde edebilecekleri başka bir alanda çalışmamaktadır.

Müzik sektöründe çalışanların yarısından fazlasının kayıt dışı çalışması pandemi sürecinde devlet desteklerinden yararlanamaması, banka kredisi başvurularında bulunamaması gibi sorunlara yol açmaktadır.

Bu süreçte işsiz kalan 100'e yakın müzisyenin yaşamına son vermiş olması gibi acı bir tabloyla da karşılaşmıştır. 19 Şubat 2021'de medyaya yansıyan haberlerde bir müzisyenin daha bir yıldır işsiz olduğu için intihar ettiği bilgisi yer almıştır.¹¹

Evrensel.net internet sitesinde 4 Ocak 2021 tarihinde yayımlanan haberde sokak müzisyeni Ümit Taşkıran'ın; "...Genel olarak birçok kişi bunalıma girdi. Sektörde müzisyen dışında da bir sürü kişi var. Sahne arkası, rodi, tonmaister, hatta mekân sahipleri, orada çalışanlar hepsi bir anda silindi ve nasıl toparlanır bilmiyorum. Devlet bu sektörü yok saydığı için ödenek de çıkarmıyor. Hiçbir bar sahibine, sen durumunu toparlayana, mekânını açana kadar şu kadar teşvik al, demiyor. Müzisyenler zaten sigortalı gözüküyor. Ne kısa çalışma ödeneği ne de işsizlik maaşı, hiçbir şeyden yararlanamıyorsun. Bunu bu devletten beklemek de saçma oluyor. Müzisyenlerin çoğu ülkeyi terk etmeyi düşünüyor. Kalanlar aile birikimine güveniyor, sektör değiştiriyor. Çaresiz kalıp intihar eden, intiharın eşliğine gelen çok müzisyen var."¹² cümleleri durumu özetlemektedir.

2.2 Türkiye'de Müzik Sektörüne Genel Bir Bakış

Bu çalışmada "Müzik Sektörü" olarak tanımlanan sektör, geniş anlamıyla kayıtlı ve canlı müzik olmak üzere iki ayrı başlık altında özetlenmiştir. Bu başlıklardan kayıtlı müzik alanı; plak, kaset, CD veya dijital alana kaydedilerek dinleyiciye sunulan, tüketicinin bunlardan birini müzik dükkanları, web siteleri veya çevrimiçi uygulamalar yolu ile [YouTube, Spotify vb.] dijital olarak satın aldığı ve çoğunlukla bireysel tüketime yönelik tüm içerikleri ifa-

[10] <https://www.birgun.net/>

[11] <https://www.cumhuriyet.com.tr/>

[12] <https://www.evrensel.net/>

de ederken,¹³ canlı müzik alanı ise bar, çalgılı lokanta/kafe, diskotek, gazino, gece kulübü, gösteri merkezi, konser salonu, pavyon ve taverna gibi mekanların yanı sıra konser ve festivallerdeki canlı performansların icra/organize ve teknik faaliyetlerini/hizmetlerini ifade etmektedir.

2010 yılında İstanbul Müzik Endüstrisi başlığıyla sunulan, Sektör Araştırma Raporuna göre müzik sektörüyle ilgili alanlar Şekil 1'de gösterilmektedir. Şekil 1'de [s.18] belirtilen alanlar, müzik sektörünün önemli bir bölümünü özetlemekle birlikte Türkiye'deki müzik sektörünün yalnızca bu alanlar üzerinden sınırlandırılması mümkün görünmemektedir. Köklü ve zengin bir kültürel mirasa ev sahipliği yapan Türkiye, pek çok farklı müzik türünü de bünyesinde muhafaza etmektedir. Bugün, bu köklü geleneksel mirasın bir sonucu olarak toplumun hemen hemen her kesiminde farklı özel günlerde müziğin ayrılmaz bir bütün olduğu bilinmektedir. Nitekim, hazırlanan bu tabloda yer almayan sokak müzisyenleri, düğün müzisyenleri, âşıklar, müzik eğitimi veren kurumlarda [kamu/özel] hizmet veren müzisyenlerin varlığı da bilinmektedir. Dolayısıyla, toplumda müzik alanında geçimini sağlayanların sayısının, görünürde olduğundan çok daha fazla olduğu söylenebilir.

Müzik sektöründe çalışanların pandemi sürecinde yaşadıkları sorunların giderek ciddi boyutlara ulaşması, bu sektördeki çalışanların yaşadıkları hak ihlallerini de daha fazla görünür hale getirmiştir. Türkiye'de Covid-19 pandemisiyle birlikte özellikle ekonomik ve sosyal haklar konusundaki ihlaller de giderek artmıştır. Bununla birlikte artan hak ihlallerini izlemek üzere yürütülen hak temelli çalışmalarda da kayda değer bir artış söz konusudur.¹⁴ Örneğin, 1994 yılından beri düzenli olarak insan hakları raporu yayımlayan İnsan Hakları Derneği'nin 2020 Aralık raporuna¹⁵ göre ekonomik ve sosyal haklar alanındaki ihlal başvuruları, geçmiş yıllara oranla büyük bir artış göstermiştir. Bu artış trendleri özellikle pandeminin ilk üç ayı ve Eylül ayı kısıtlamalarıyla da paralellik göstermektedir. [İnsan Hakları Derneği Ekonomik ve Sosyal Haklar Komisyonu, 2020, s.4].

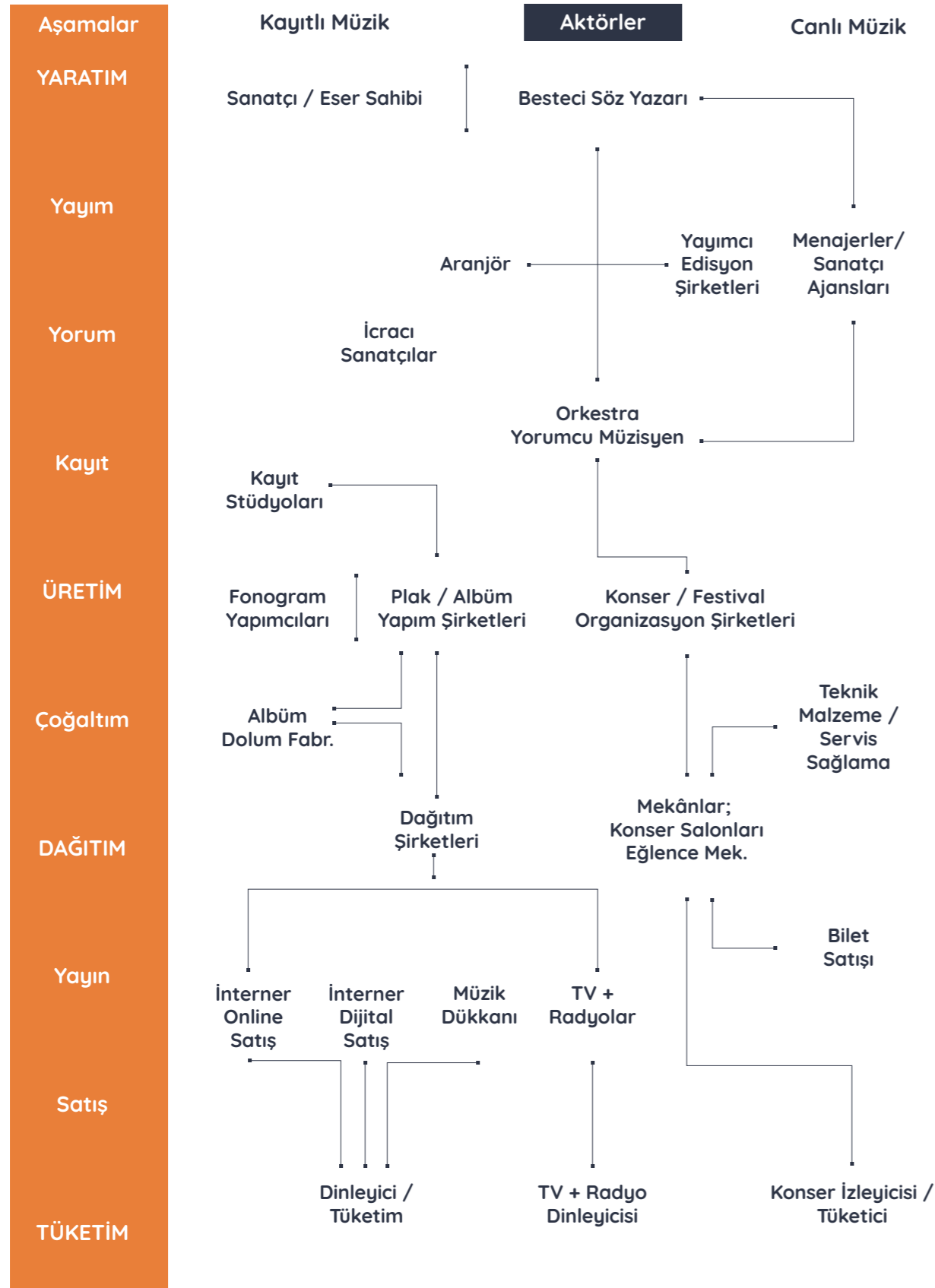
[13] İstanbul Müzik Endüstrisi- Sektör Araştırma Raporu

[14] <https://sugender.sabanciuniv.edu>, <https://youtube.com/channel/UC5PvpM2G>, <https://stgm.org.tr/>

[15] <https://www.ihd.org.tr/>

100

Bu Süreçte
İşsiz Kalan ve
Yaşamına Son
Veren Müzisyen
Sayısı

Şekil 1: Türkiye'de Müzik Endüstrisi

03

Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	22
Çalışmanın Yöntemi	22
Veri Toplama Yöntemleri ve Örneklem	22

3. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Covid-19 pandemisiyle birlikte getirilen tedbirler ve kısıtlamalar kapsamında Türkiye’de müzik üreticileri ve müzik sektörü çalışanlarının uğradıkları hak ihlalleri de görünür biçimde artmıştır. Hak temelli çalışmalar kapsamında değerlendirilebilecek bu çalışmanın temel amacı, Covid-19 pandemisi boyunca alınan tedbirler ve kısıtlamalar neticesinde kültür merkezleri, konser ve eğlence mekanlarının kapatılmasıyla birlikte işlerini yapamayacak ve gündelik ihtiyaçlarını karşılayamayacak duruma gelen profesyonel-amatör müzik üreticisi ve emekçilerinin yaşadıkları sorunları ve uğradıkları insan hakları ihlallerini görünür hale getirmektir. Bu bağlamda tüm bu sorunların çözümü konusunda öneriler sunmak ve kamuoyu oluşturmak da araştırmanın temel hedefleri arasındadır.

3.1. Çalışmanın Yöntemi

Covid-19 pandemi sürecinde Türkiye’de müzisyenlerin uğradıkları hak ihlallerini izlemek ve bu konuda farkındalık yaratmak amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada ilk olarak araştırma öncesinde bir dizi toplantı gerçekleştirilmiş, bu toplantılarda ön çalışma yapılarak hedef kitleler belirlenmiştir. Çalışmanın gerçekleştirileceği hedef kitleye ulaşıldığında ise, nitel ve nicel veri toplama tekniklerinden yararlanılarak projeye yönelik veriler elde edilmiştir.

3.1.1 Veri Toplama Yöntemleri ve Örneklem

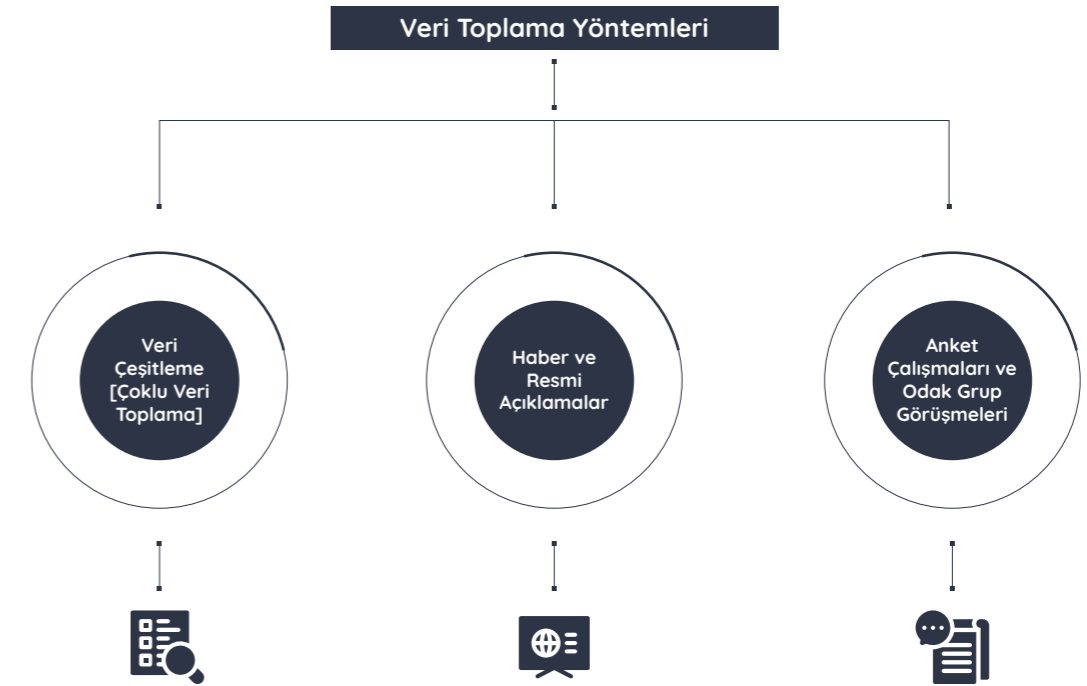
Pandemi sürecinde müzisyenlerin uğradıkları hak ihlallerinin tespit edilmesi amacıyla yürütülen bu çalışmada tek bir veri toplama yönteminin sınırlılığı dikkate alınarak [Şimşek, 2016, s. 86] birden fazla veri toplama yönteminden yararlanılmıştır. Müzisyenlerin uğradıkları hak ihlallerinin ciddiyetini ve mevcut durumu mümkün olduğunca ayrıntılı bir şekilde ortaya koymak, verilerin daha tutarlı bir biçimde yorumlanmasını sağlamak amacıyla “veri çeşitleme” [çoklu veri toplama] yöntemine başvurulmuştur. [Glesne, 2015, s. 63]; [Creswell, 2017, s. 185].

Covid-19 salgının pandemi ilan edilmesiyle birlikte, pandemiye ilişkin gerçekleştirilen tüm haber, resmî açıklama, rapor vb. dokümana, literatür taraması sonucunda ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra geniş katılımlı bir anket ve odak grup görüşmeleri de araştırmanın önemli veri kaynaklarını oluşturmuştur.

Sosyal bilimlerde gözlemleri standartlaştırma üzere kullanılan araçlardan biri olan anket yönteminden [Balci, 2018, s. 150] yararlanılmıştır. Singleton ve Straits’ın da belirttiği gibi, ağırlıklı olarak nicel araştırmalarda kullanılan anket yöntemi, sistematik olarak hazırlanmış açık veya kapalı uçlu sorulardan oluşmuş anket formlarının çalışmanın amacına göre geniş insan topluluklarına uygulanmasıdır [Ahmet Güler, 2015, s. 49]. Bu araştırma kapsamında Türkiye’de müzik sektörü çalışanlarının uğradıkları hak ihlallerini tespit etmek amacıyla hazırlanan anket, farklı şehir ve bölgelerden müzik sektörü çalışanlarının katılımını sağlamak üzere çevrimiçi olarak dağıtımına sunulmuştur. Anket 310 kişinin katılımıyla tamamlanmıştır.

Anket çalışmasına ek olarak müzik alanında farklı meslek gruplarından [müzik yazarı, besteci, icracı, eğitmen, prodüktör, işveren, müzik bölümü öğrencisi] ve Türkiye’nin farklı illerinde [Ankara, İzmir, İstanbul, Niğde, Kayseri, Muğla, Kırşehir vb.] yaşayan katılımcıların yer aldığı odak grup görüşmeleri çevrimiçi olarak yürütülmüştür. “Odak grup görüşmesinin sosyal bilimler alanında bir yöntem olarak kullanılması 20. yüzyılın ortalarına denk

gelmektedir [Merriam, 2018, s. 93]. Odak grup görüşmesi, küçük bir grup katılımcı ile belirli bir konu üzerine yapılan görüşme türüdür. Gruplar genellikle benzer geçmişe sahip 6 ila 10 kişiden oluşur ve mülakat 1 ila 2 saat arası sürer [Patton, 2018, s. 385]. Odak grup görüşmeleri yaklaşık 1 saat olarak planlanmış ve bu görüşmeler benzer deneyimlere sahip olan müzik üreticileri ile 19 - 21 Ocak 2021 tarihlerinde çevrimiçi ve üç ayrı oturum halinde gerçekleştirilmiştir. Odak grup görüşmeleri için önceden hazırlanmış “yarı-yapılandırılmış” görüşme soruları katılımcılara sırasıyla yöneltilmiştir. Katılımcılar, görüşme öncesinde, odak grup görüşmesi ve görüşmenin amacı hakkında ayrıntılı olarak bilgilendirilmiştir.

Covid-19

Covid-19
Pandemisiyle
Birlikte Getirilen
Tedbirler ve
Kısıtlamalar
Kapsamında Hak
İhlalleri Görünür
Biçimde Artmıştır

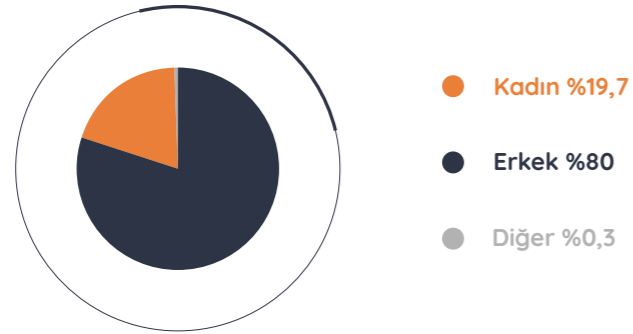
Bulgular	22
Demografik Veriler	22
Müzik Sektörü Çalışanlarının Pandemi Öncesi Ekonomik Durumları ve Sosyal Hakları	22
Müzik Sektörü Çalışanlarının Pandemi Sürecinde Ekonomik Durumları	24
Yaşam Hakkı	32
Telif Hakkı	34
Meslekî Tanım-Meslekî Örgütlenme	36
Devletin Pandemi Sürecinde Müzisyenleri Korumaya Yönelik Aldığı Önlemler	37
Farklı Ülkelerden Deneyimler	41

4. Bulgular

Araştırmada literatür taraması, odak grup görüşmesi ve anket çalışmaları yoluyla toplanan veriler incelendiğinde, pandemi sürecinde müzisyenlerin uğradıkları hak ihlallerine yönelik bulgular çeşitli başlıklar altında değerlendirilmiştir.

4.1 Demografik Veriler

Çalışmaya katılan 310 kişinin %80'ini erkekler [248], %20'si [61] kadınlardan oluşmuş, 1 katılımcı ise cinsiyetini belirtmek istememiştir.

Şekil 2: Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

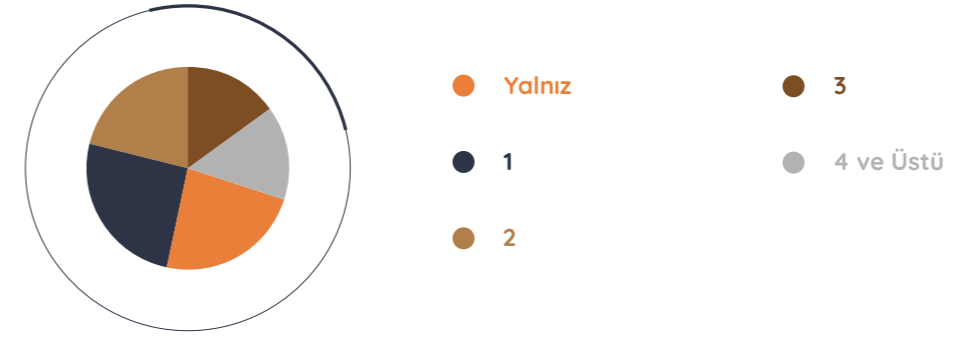
Çalışmanın katılımcılarının %74'ü 44 yaşın altında olan ve genç olarak kategorileştirilebilecek kesimden oluşmaktadır. Yarısı evli olan müzik sektörü çalışanlarının %54,5'inin çocuğu bulunmazken, %20,3'ünün 1, %17,4'ünün 2, %6,5'nin 3, %1,3'ünün ise 4 çocuğu bulunmaktadır.

Şekil 3: Çocuk Sayısı

Katılımcıların aynı haneyi paylaştıkları kişi sayıları açısından belirlenen sayılar arasında dengeli bir dağılım söz konusudur. Katılımcıların %15,2'si yalnız yaşarken %46,5'i aynı hane de 3 ve üstü sayıda kişiyle beraber yaşamaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun [TÜİK] 2019 yılı "Nüfus ve Konut Araştırması"¹⁶ verilerine göre Türkiye'de ortalama hane halkı büyüklüğü 3,35 kişidir. 1990 yılında aynı konutu paylaşan hane halkı ortalama kişi sayısı ise 5,05 kişidir. Müzik sektörü çalışanlarının yarıya yakını aynı evi Türkiye ortalamasının üzerinde kişiyle paylaşmaktadır. Çalışmaya katılanların %21'inin aynı evi paylaştıkları kişi sayısının ortalamasının ise 1990 yılı Türkiye ortalamasına yakın olduğu anlaşılmıştır.

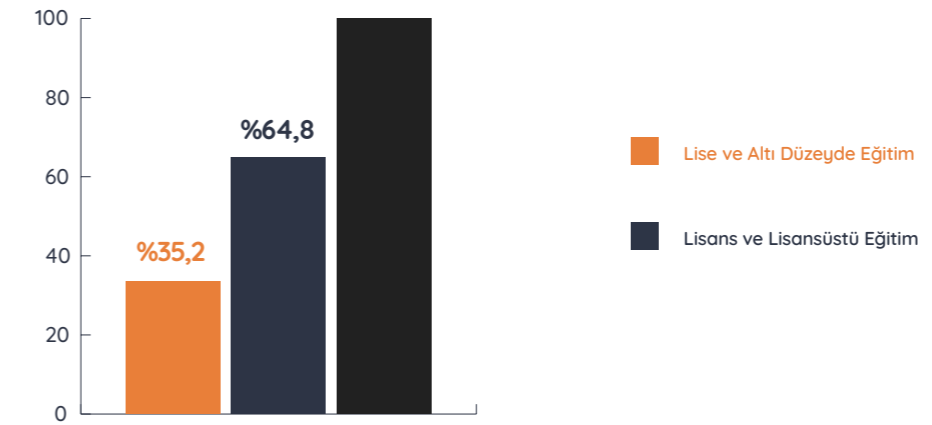
[16] <http://www.tuik.gov.tr/>

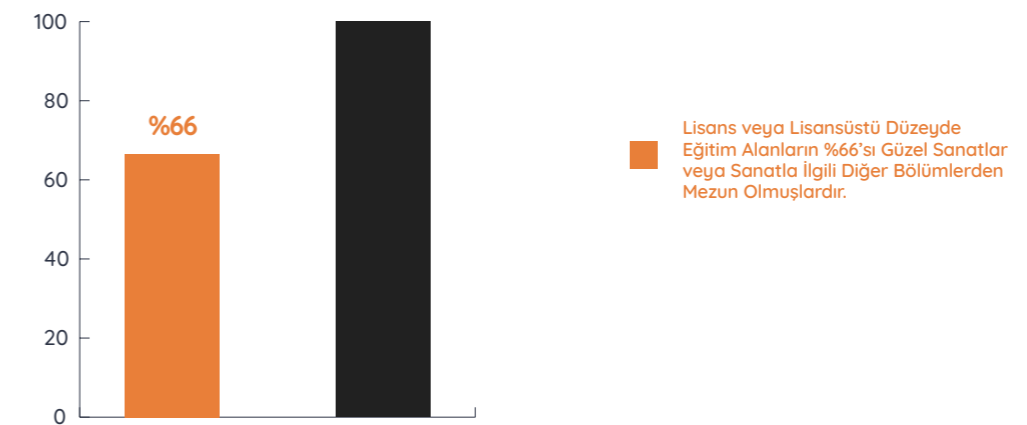
Şekil 4: Aynı Haneyi Paylaşan Kişi Sayısı

Katılımcıların eğitim durumlarına dair veriler ise şu şekildedir;

- Katılımcıların %35,2'si lise ve altı düzeyde eğitim almışken, %64,8'i müzik alanında veya farklı alanlarda lisans ve lisansüstü derecede eğitim düzeyine sahiptirler.

- Lisans veya lisansüstü düzeyde eğitim alanların %66'sı güzel sanatlar veya sanatla ilgili diğer bölümlerden mezun olmuşlardır. Güzel sanatlar ve diğer sanat alanlarında eğitim alanların toplam katılımcılar içindeki oranı ise %42,6'dır.

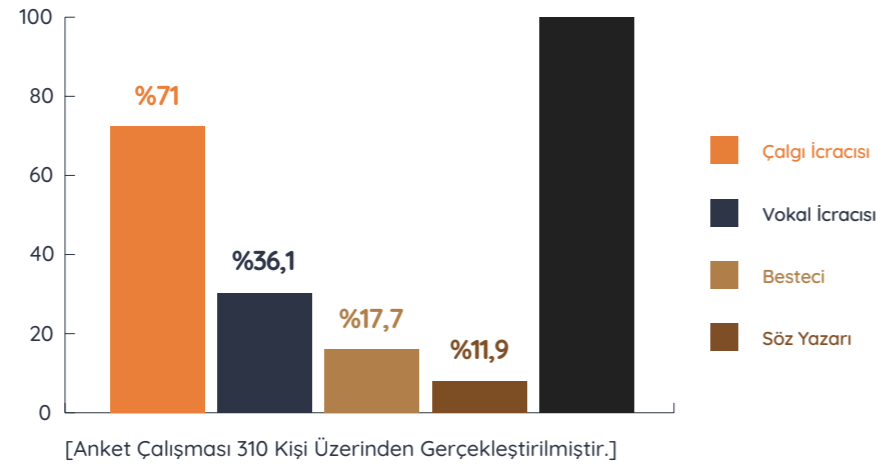

%42,6

Güzel Sanatlar ve Diğer Sanat Alanlarında Eğitim Alanların Toplam Katılımcılar İçindeki Oranı

- Çalışmaya katılan toplam 310 kişinin %71 çalgı icracısı iken, bunu %36,1 ile vokal icracısı, %17,7 besteci, %11,9 ile söz yazarı takip etmektedir.

- Diğer katılımcıların uğraş alanları ise farklı oranlarda olmak üzere; aranjör, eğitimci/akademiye, çalgı yapımcısı, devlet sanatçısı, koro şefi/orkestra şefi, müzik araştırmacısı, müzikolog, solist, sahne teknisyeni ve müzik öğretmenidir.

4.2 Müzik Sektörü Çalışanlarının Pandemi Öncesi Ekonomik Durumları ve Sosyal Hakları

Müzik sektörü çalışanlarının önemli bir kısmı, %70,3'ü pandemi öncesi dönemde gelir elde ettikleri bir işlerinin olduğunu belirtmişlerdir. Devrimci işçi Sendikaları Konfederasyonu'nun [DİSK] araştırmalarına göre¹⁷ 2019 yılında Geniş Tanımlı İşsizlik¹⁸ %20,7 olarak gerçekleşmiştir. Katılımcılar arasında ise söz konusu dönemde işsizlik oranı %29,7 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran pandemi öncesinde de müzik sektörü çalışanlarının maruz kaldıkları işsizliğin Türkiye ortalamasının da üzerinde olduğunu göstermektedir.

Şekil 5: Pandemi Öncesi Düzenli Gelir Sahibi Oranı

[17] <http://disk.org.tr/>

[18] Geniş Tanımlı İşsizlik: İşsizliğin hesaplanmasında TÜİK'in kullandığı dar [standart] tanımlı işsizlik oranındaki işsiz tanımlı genişletilmekte, son 4 haftada iş arayıp bulamayan kişiler, iş bulma umidini kaybedenler, mevsimlik işçiler, iş aramayıp çalışmaya hazır olanlar, eksik çalışanlar da eklenmektedir.

Diğer taraftan çalışmaya katılanların sadece %24,7'si kamu veya özel sektörde kayıtlı ve düzenli gelir elde edecek şekilde çalıştıklarını belirtirken, yevmiyeli-saat ücretli çalışanların oranı %63,3 olmuştur. Yevmiyeli-saat ücretli çalışanlarla beraber katılımcıların %78'inin pandemi öncesinde herhangi bir sosyal güvencesi bulunmamaktadır.

Bu durum pandemi sürecinde işsiz kalan müzik sektörü çalışanlarının İşsizlik Sigortası, Kısa Çalışma Ödeneği [KÇÖ], sağlık hizmetleri gibi haklardan faydalanamamalarına ve pandemi koşullarında sağlık ve yaşam haklarının tehlikeye atılmasına neden olmaktadır.

BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nde [ICESCR], sözleşmeye taraf devletlere herkesin çalışma hakkının tanınması ve bu hakkı korumak için gerekli tedbirlerin alınmasını görev olarak vermiştir. Türkiye'de pandemi öncesinde de müzik sektörü çalışanlarının çalışma haklarının sağlanması konusunda devletin sorumluluklarını yerine getirmediği gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

Müzik sektörü çalışanlarının %70,3'ü pandemi öncesi dönemde gelir getirici bir işte çalışıyor olmalarına rağmen katılımcıların %29,4'ünün aylık kişisel geliri 1.000 TL'nin altındadır. Sektör çalışanlarının %74,2'sinin aylık kişisel geliri ise 4.000 TL'nin altındadır. Katılımcıların hane halkı aylık gelirlerinde de benzer bir durum söz konusudur. Katılımcıların %42,4'ünün aylık hane halkı gelirleri toplamı asgari ücretin altındayken, %71,6'sının geliri 5.000 TL'nin ve %90'ının geliri de 8.000 TL'nin altında olmuştur.

Birleşik Metal-İş Sınıf Araştırmaları Merkezi [BİSAM]¹⁹ tarafından yapılan araştırmaya göre 4 kişilik bir ailenin temel gıda gereksiniminin karşılanması için ihtiyaç duyulan asgari gereksinim olan açlık sınırı 2021/Ocak için 2.584 TL, barınma, sağlık, gıda, bakım ihtiyaçları için gerekli tutarı gösteren yoksulluk sınırı ise 8.939 TL olarak tespit edilmiştir. Müzik sektörü çalışanlarının yarısına yakınının hane halkı aylık gelirleri toplamı, asgari ücret ve açlık sınırının altındayken, %90'ının hane halkı geliri yoksulluk sınırının altında kalmaktadır. Pandemi döneminde işsizlik ve düzenli bir gelirden yoksun kalma durumundan önce de sektör çalışanlarının yarısı açlık sınırının, %90'ı ise yoksulluk sınırının altında yaşamak zorunda kalmıştır. Müzik sektörü çalışanlarının %90'ının hane halkı geliri barınma, giyim, sağlık vb. ihtiyaçların karşılanması için ihtiyaç duyulan asgari düzey olan yoksulluk sınırının altında olup katılımcıların %62,9'u kiralık evde oturduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların sadece %12,1'i kendi evinde oturmaktadır. %19,7'si aile bireylerine ait evlerde oturmakta olup kalan diğer katılımcılar ise diğer seçeneğini işaretlemiştir. Öte yandan, ankete katılanların %78'i sosyal güvencesinin bulunmadığını belirtmektedir.

Şekil 6: Hane Halkı Aylık Geliri Toplamı

[19] <http://arastirma.disk.org.tr/>

%63,3

Yevmiyeli-Saat Ücretli Çalışanların Oranı

%20,7

2019 yılında Geniş Tanımlı İşsizlik Oranı

%70,3

Müzik Sektörü Çalışanlarının Pandemi Öncesi Dönemde Gelir Getirici Bir İşte Çalışanların Oranı

%14

Pandemi Sürecinde
130 Kişiden 17'si
Sosyal Güvencesi
Olmadığından
Sağlık Hizmetinden
Yararlanamamıştır.

Pandemi sürecinde 130 kişiden 17'si sosyal güvencesi olmadığından sağlık hizmetinden yararlanamamıştır. Sosyal güvenlik hakkının çoğu kez işverenler tarafından ihmal edilmiş olduğu gerçeğinin yanı sıra bu sektörde çalışanların büyük çoğunluğunun bu yönde taleplerinin de olmadığı anlaşılmaktadır. Örneğin, görüşme kişilerinden O. K. bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

"...Sigorta meselesi çok önemli bir şeydir. Şimdi düşünüyorum. Kendi adıma ve orkestra arkadaşlarımı düşünüyorum, Hiçbir zaman öyle bir talepte bulunmadık biz mekanlardan. Yani paramızı aldık çıktık, paramızı aldık, çıktık, çaldık, çıktık, yedik, içtik vesaire. Pek öyle bir derdimiz olmadı."

Müzikle ilgili çalıştığınız alanda sosyal güvenceniz var mı?

Şekil 7: Sosyal Güvenceye Sahip Kişilerin Oranı

İşveren ve çalışanların sosyal güvenlik konusunda gerekli adımları atmamış olmalarının yanında, devletin de bu konuda bir denetleme ve yaptırımının olmadığı görülmektedir. İstanbul ve Ankara müzik sektöründe 30 yıldan fazladır müzik yaptığını belirten odak grup görüşme kişilerinden H. T., "Ücretler, yevmiyeler piyasa koşullarına göre zaten zorluyordu. Sosyal güvenlik, sigorta hakları da mekanların kaçtığı bir şeydi. Böyle bir yasal zorlama da yoktu. Bu süreç Kısa Çalışma Ödeneğinden yararlanılamamaya doğru götürdü. Pandemiyle birlikte hem sosyal güvenlik hakları hem destek programlarından yararlanılamadı çünkü daha öncesinde de olması gereken koşullar hep göz ardı edildi" ifadeleriyle pek çok müzisyenin sosyal güvenlik haklarından mahrum kaldığını dile getirmiştir. Müzik sektörü çalışanlarının pandemi öncesinde de insan onuruna yaraşır bir yaşam sürme olanağından yoksun oldukları açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Bu durum, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 25. maddesinde belirtilen "Herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır. Herkes, işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ve kendi iradesi dışındaki koşullardan doğan geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkına sahiptir." ilkesinin ve aynı zamanda Avrupa Sosyal Şartı'nın²⁰ 4. Maddesinde yer alan, "Tüm çalışanların, kendileri ve ailelerine iyi bir yaşam düzeyi sağlamak için yeterli ve adil bir ücret alma hakkı bulunmaktadır." hükmüyle devlete yüklenen sorumluluğun ihlal edildiğini göstermektedir.

4.3 Müzik Sektörü Çalışanlarının Pandemi Sürecinde Ekonomik Durumları

Müzik sektöründe çalışanların pandemi öncesi dönemde %29,7'si işsizken, pandemi süre-

[20] <https://www.tbmm.gov.tr/>

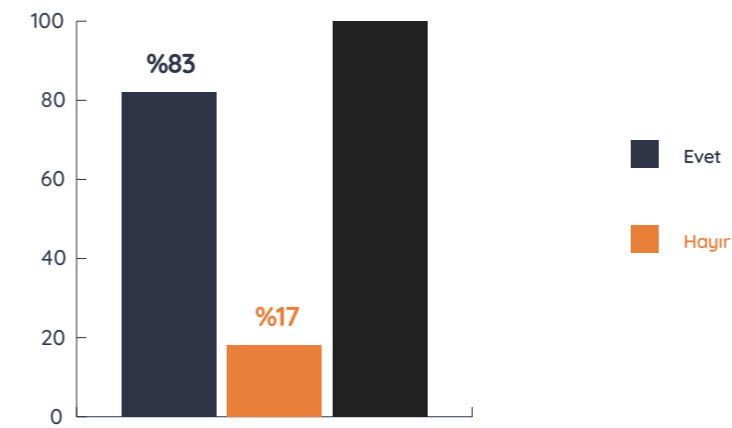
%93,9

Kısa Çalışma
Ödeneğinden
[KÇÖ]
Faydalanamayan
Müzisyen Oranı

cinde işini kaybedenlerin oranı %89'a çıkmıştır. Ayrıca %6,1 oranında katılımcı ise, Kısa Çalışma Ödeneğinden [KÇÖ] faydalandığını belirtmiştir. Bilindiği üzere, 18 Mart 2020 tarihinde açıklanan "Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketi" kapsamında Kısa Çalışma Ödeneği başlatılmıştır.²¹ Bu ödenekten yararlanabilmek için ise "kısa çalışmaya tabi tutulan işçinin kısa çalışmanın başladığı tarihte çalışma sürelerini ve prim ödeme şartlarını sağlamış olması [Covid-19 etkisiyle yapılan kısa çalışma başvurularında, son 60 gün hizmet akdine tabi olmak kaydıyla son 3 yıl içinde 450 gün prim ödemiş olması]" gibi şartlar yer almaktadır.²² Müzik sektörü içerisinde, çalışanların büyük bir kısmı sosyal güvenlik kayıtları bulunmadığından Kısa Çalışma Ödeneğinden yararlanamamıştır. Bu durum, anket sonucunda Kısa Çalışma Ödeneğinden faydalanabilenlerin oranının neden bu kadar düşük olduğunu da açıklamaktadır. Ayrıca, bu ödenekten yararlananların, ödemeler bittikten sonra, kısıtlamaların devam etmesi durumunda işsiz kalma olasılığı da oldukça yüksektir. Söz konusu oran kamu sektöründe çalışan [%8] ve özel sektörde iş güvencesine sahip olarak çalışanların az bir kısmı hariç, sektör çalışanlarının hepsinin pandemi sürecinde işlerini kaybettiklerini göstermektedir.

Pandemi sürecinde borçlandınız mı?

Şekil 8: Pandemi Döneminde Borçlanma Durumu

Müzik sektörü çalışanları arasında kitlesel işsizlik, düzenli gelir elde etme olanağını da ortadan kaldırmıştır. Katılımcıların %78'i düzenli bir gelirlerinin olmadığını belirtirken, %90,5'i pandemi sürecinde ekonomik durumunun daha kötüye gittiğini belirtmiştir. Odak Grup görüşmesine katılan müzisyen M.Ç.

"Gelirim pandemi öncesine göre dörtte bir oranında düşmüş durumda. Geçinemediğim için birkaç enstrümanımı satmak zorunda kaldım"

diyerek müzisyenlerin yaşamlarını sürdürmek ve mesleklerini icra etmek için ihtiyaçları olan enstrümanlarını bile satmak zorunda kaldıklarını belirtmektedir.

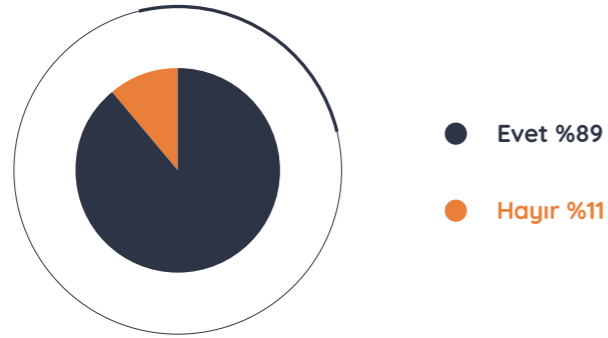
Anket verileri üzerinden ciddi gelir kaybının olduğu görülmekle birlikte, basın ve medya kuruluşlarının yaptığı pek çok röportaj ve haberde de pandemi süreci boyunca müzisyen ve müzik sektörü çalışanlarının ekonomik ve sosyal olarak olumsuz etkilendiği görülmektedir. 6 Ekim 2020 tarihinde *bbc.com*'da²³ yayımlanan bir haberde pandemi öncesinde çok sık

[21] <https://www.iskur.gov.tr/> [Kısa Çalışma Ödeneği Hakkında Bilgi]

[22] <https://www.iskur.gov.tr/> [İşveren Kısa Çalışma Ödeneği Hakkında Genel Bilgi]

[23] <https://www.bbc.com/turkce/>

konser düzenleyen Jehan Barbur'un bu süreçte geçimini sağlayabilmek için takı yapımına yöneldiği ve aynı metinde başka bir müzisyenin de konser ve derslerinin iptal olması nedeniyle enstrümanlarını satmak zorunda kaldığı yer almaktadır.

Şekil 9: Pandemi Döneminde İşini Kaybetme Durumu

Açık Radyo'da "Türkiye'de Müzik Sektörü ve Açmazları" konulu programda da dikkat çekildiği üzere pandemi süreci boyunca sosyal mesafe kuralları ve sokağa çıkma kısıtlamalarını da içeren resmî açıklamalarla birlikte müzik sektörü çalışanlarının yıllardır devam eden sorunları daha da ciddi boyutlara ulaşmıştır. Müzisyenlerin büyük bir kısmı en temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak duruma gelmiştir.²⁴

Pandemi öncesinde sektör çalışanlarının %29,4'ünün aylık kişisel gelirinin 1000 TL'nin, %74,2'sinin ise 4.000 TL'nin, %71,6'sının hane halkı toplamının 5.000 TL'nin altındayken ve %62,9'u oturduğu eve kira ödediği düşünülüğünde, pandemi sürecinde %89'unun işini kaybetmesi ve %78'inin düzenli gelirden yoksun kalması bu kesimin barınma ve temel gıda gereksinimlerini dahi karşılayamayacakları bir yoksulluk durumuyla, yani "derin yoksullukla"²⁵ karşı karşıya kaldıkları görülmektedir.

Düzenli gelirden yoksun kalan müzik sektörü çalışanları borçlanmak zorunda bırakılmıştır. Çalışmaya katılanların %83'ü pandemi sürecinde borçlandığını belirtirken, katılımcıların sadece %17'si borçlanma gereği duymamış veya bu gereksinimi duymuşsa da borç al[an]mamıştır. Sektörde sosyal güvencesiz çalışma oranının çok yüksek olduğundan, bu süreçte pek çok müzik sektörü çalışanı devlet/özel banka destekli kredi vb. olanaklardan ise yararlanamamıştır.

Çalışmaya katılanların %11'i 1.000-3.000TL ile arasındaki borçlanmayla en az borçlanan oran olmuştur. Borçlanılan miktar arttıkça borçlananların oranı da artmaktadır. Müzik sektörü çalışanlarının %44'ü 10.000 TL ve üstünde borçlanmak zorunda kalmıştır. Pandemi öncesi dönemde sektör çalışanları %74,2'sinin aylık kişisel gelirinin 4.000 TL'nin altında, %90'nın hane halkı aylık toplam gelirinin 8.000 TL'nin altında olduğu gerçeğiyle değerlendirildiğinde, bu kişilerin yarısından fazlası olağan dönemlerdeki gelirlerinden fazla borçlanmak zorunda kalmışlardır.

Müzik sektörü çalışanlarının %89'unun işsiz olmasından dolayı, düzenli bir gelirden yoksun olmaları da alınan borcun geri ödenmesinde zorlukların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Katılımcıların %31,4'ü borcunu ödeyemediği için yasal takibe alınma veya icralık olma durumuyla karşı karşıya kalmıştır.

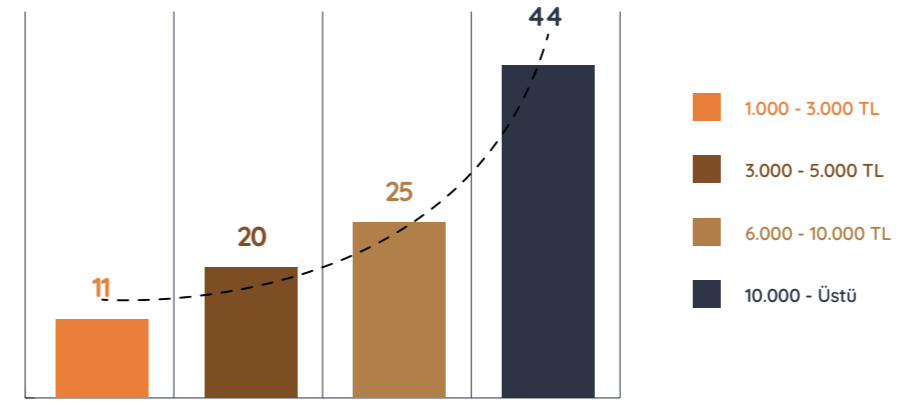
[24] <https://acikradyo.com.tr/>

[25] <https://derinyoksullukagi.org/> [Derin Yoksulluk: Açlık sınırının altında yaşama, temel gıda, bakım, barınma, sağlık, psikososyal destek giderlerini karşılayamama durumu]

%78

Düzenli Gelirden Yoksun Kalan Müzisyen Oranı

Şekil 10: Pandemi Döneminde Borçlanılan Miktarlar

Bu zorluklar sektör çalışanlarını pandemi sürecinde başka işler yapmak zorunda bırakmıştır. Çalışmaya katılanların yarısına yakını [%47,3] pandemi sürecinde müzik alanı dışında bir işte çalışmak zorunda kaldığını belirtmiştir. Odak Grup görüşmesine katılan E.B. "Pandemi öncesinde bir otel restoranında müzik yapıyordum. Pandemiyle işimi kaybettim. Şu an bir çiçekçide çalışıyorum." diyerek mesleği dışında bir iş yapmak zorunda kaldığını ifade etmektedir.

Odak grup katılımcılarından bazıları da borçlarının arttığını, ailesinin yanına taşınmak zorunda kaldığını belirtirken bazıları kirasını ödeyemez duruma geldiği için ev değiştirmek zorunda kaldığını ve ailevi desteklerin de artık kesildiğini ifade etmişlerdir.

Borçlanma, borcu geri ödeyememe ve yasal takibe alınma durumu pandemi gerekçesiyle kısıtlamaların devam etmesi durumunda daha da katlanarak devam edecektir. Topyekün müzik sektörünü geri ödemek zorunda oldukları ağır bir borç yükü beklemektedir. Bundan dolayı pandemi sürecinin bitmesi veya kısıtlamaların kaldırılması sektörde sorunların biteceği anlamına gelmemektedir.

Müzik sektörüne bağlı işlerde çalışanlar, yüksek işsizlik ve düzenli gelirden yoksun oldukları bir süreçte temel gereksinimlerini karşılamak için başka kaynaklara başvurmak zorunda kalmıştır. Müzik sektörü çalışanlarının temel gereksinimlerini karşılamak için %51,5 oranında ailelerinin ve akrabalarının desteğine başvururken, %22 oranında ise kredi çekerek temel gereksinimlerini karşılamak zorunda kalmışlardır. Müzik sektörü çalışanlarının %22'si ise, daha önce oluşturdukları birikimlerini pandemi sürecinde ihtiyaçlarını karşılamak için kullanmışlardır. Ortaya çıkan oranlar, katılımcıların temel ihtiyaçlarını karşılamak için aynı anda borçlanma, aile desteği, geçmiş birikimlerini kullanma gibi birden fazla yola başvurmak zorunda kaldıklarını göstermektedir. Örneğin pandemi sürecinde ekonomik anlamda zorluk yaşadığını belirten müzisyen H. B. çalışmadığı dönemde geçimini sağlamak için birikimlerini kullandığını belirtmiştir:

"...Yastık altı mı diyelim, ne diyelim, sağa sola koyduğumuz üç beş kuruşla Mart ayından bu yana geçinmeye çalışıyoruz."

Pandemi öncesinden devreden sorunların pandemi sürecinde yeni sorunlarla birleşerek daha da ağırlaşması ve görünür vadede sorunların çözülebileceğine dair kişilerin beklentileri ve iktidarın da politikalarının bulunmaması müzik sektörü çalışanlarının psikolojik desteğe ihtiyaç duymalarına neden olmaktadır. Çalışmaya katılanların %60,2'si pandemi sürecinde psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğunu belirtirken, bu gereksinimi hissedenlerin %89'u bu hizmetten faydalanamadığını belirtmiştir.

%90,5

Pandemi Sürecinde Ekonomik Durumunun Daha Kötüye Gittiğini Belirten Müzisyenlerin Oranı

4.4 Yaşama Hakkı

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini Türkiye 1952’de imzalamış ve 19.03.1954 tarihinde Resmî Gazete’de yayınlamıştır. Buna göre AİHS’nin 2. Maddesi ile hükümler Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında güvence altına alınmıştır. T.C Anayasası’nın Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı bölümü Madde 17’ye göre “Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.” Buna rağmen, pandemi sürecinde müzik sektörü çalışanları, derin yoksulluk şartlarında yaşamlarını devam ettirme çabaları en temel insani hakların başında yer alan yaşama hakkından mahrum kalmaları gibi acı sonuçları da doğurmuştur.

31.01.2021 tarihinde İzmir’de 1 yıldır işsiz olduğu için ekonomik sıkıntılar çeken 2 çocuk babası Erdem Topuz, İzmir’de çeşitli mekanlarda perküsyon çalarak geçimini sağlayan ve pandemiyle birlikte 1 yıldır işsiz olan müzisyen Mehmet Mert El²⁶, İstanbul-Beyoğlu’nda çeşitli mekanlarda sahne alan Duran Ay²⁷ gibi pandemi döneminde 100’e yakın müzisyen intihar etmiştir.²⁸

Bu gerçeklik kısıtlamaların kaldırılmasının yeterli olmayacağını ve devlet gücünü elinde bulunduran mevcut iktidarın, müzik sektöründen geçimini sağlayan bu kişilere yönelik gerekli ve yeterli düzeyde destek sağlamak üzere acil politikalar oluşturması gerektiğini göstermektedir.

Ülkede yaşanan intiharların içinde ekonomik sıkıntıların intihar etme gerekçesi olması durumu her geçen yıl artmaktadır. Ülke genelinde ekonomik nedenlerle yaşanan intiharların toplam intiharlar içindeki oranı 2018 yılında %7,3 iken bu oran 2019 yılında %9,4’e çıkmıştır. Pandemi dönemine dair veri bulunmasa da ekonomik nedenlerle intihar eden müzisyenlerin sayısı söz konusu oranın oldukça yükselmiş olacağına işaret etmektedir.

4.5 Telif Hakları

Türkiye’de mevcut durumda sanat ve sanatçıya yönelik haklara ilişkin gelişmelere baktığımızda, 1951 Yılında kabul edilen Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu [FSEK] ile telif hakları güvence altına alınmıştır:

“Fikir ve sanat eserlerini meydana getiren eser sahipleri ile bu eserleri icra eden veya yorumlayan icracı sanatçıların, seslerin ilk tespitini yapan fonogram yapımcıları ile filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcıların ve radyo-televizyon kuruluşlarının ürünleri üzerindeki manevi ve mali haklarını belirlemek, korumak, bu ürünlerden yararlanma şartlarını düzenlemek, öngörülen esas ve usullere aykırı yararlanma halinde yaptırımları tespit etmektir.”²⁹

Ancak pandemi süreciyle birlikte işsiz kalan, gelir kaybı yaşayan veya sigortasız kalan müzisyenler/eser sahipleri telif hakkından elde ettikleri gelirleri de kaybetmeye başlamışlardır.

Pandemi dönemindeki teklif gelirlerinin azalmasına yönelik sorunu Müzik Yorumcuları Meslek Birliği [MÜYORBİR] Yönetim Kurulu Başkanı Burhan Şeşen “Bu dönemde oteller,

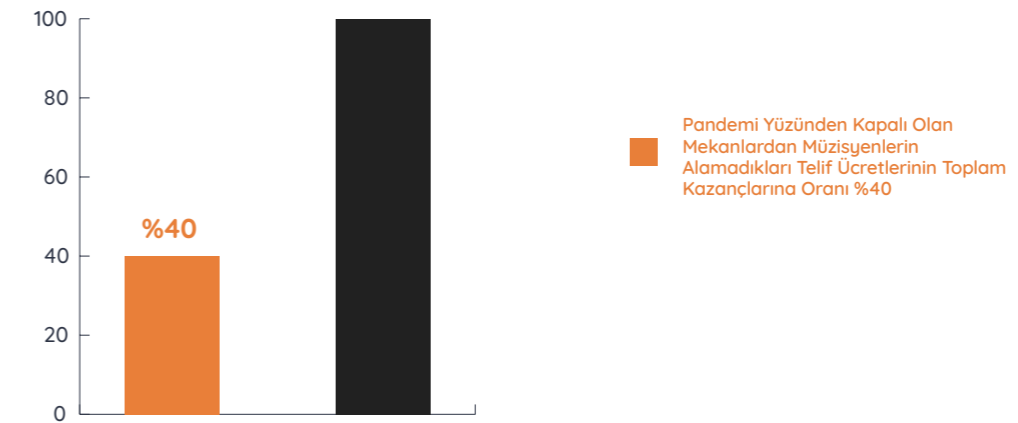
[26] <https://www.gazeteduvar.com.tr/>

[27] <https://onedio.com/>

[28] <https://dokuz8haber.net/>

[29] <https://www.mevzuat.gov.tr/>

barlar, lokantalar, gece kulüpleri kapalı. Ve bizim önemli bir telif geliri kaynağımız bu umumi mahaller. Pandemi yüzünden kapalı olan bu mekanlardan alamadığımız meblağ neredeyse gelirlerimizin yüzde kırkına karşılık geliyor. Bu yüzden üyelerimizin hakkeşlerinde ciddi düşüşler söz konusu.”³⁰ şeklinde özetlemektedir.

4.6 Meslekî Tanım-Meslekî Örgütlenme

Öte yandan, müzisyenliğin mesleki bir tanımının görünürlüğü konusunda katılımcılar, deneyimleri doğrultusunda görüşlerini de ortaya koymaktadır. Türkiye İş Kurumu [İŞKUR] Tüm Meslekler Sözlüğü³¹ ve Sosyal Güvenlik Kurumu [SGK] meslek kodları listesinde, “Müzisyenlik”, “Diğer Müzisyenler ve Ses Sanatkarları”, “Enstrümancı [Müzik]” vb. adlar altında müzik icracılarına yönelik meslek tanımlarının yer almasına rağmen müzisyenliğin pratikte ne kadar tanındığı da sorgulanabilir. Katılımcılardan biri müzisyenliğin Türkiye’deki diğer meslek dalları gibi [doktorluk, mimarlık, mühendislik vb.] tanınmadığı ve müzisyenlerin yapmış olduğu mesleğin tanımının görünürde olmadığına dikkat çekmiştir. Bu durumla yakından ilişkili olarak müzisyenlik alanında mesleki örgütlenmenin ne kadar yeterli olduğu da sorgulanması gereken konulardan biridir.

Odak görüşmelerde katılımcılar, özellikle pandemiyle birlikte görünürlük kazanan problemlerin ve hak ihlallerinin en önemli nedenlerinden biri olarak müzisyenlik mesleğini yürütenler arasında örgütlenmenin yeterli düzeyde olmadığını belirtmektedirler. Pandemi sürecinde yardım ve dayanışmaların İçişleri Bakanlığı iznine tabi olduğu dönemde³², müzisyen Rewşan Çeliker BBC’ye yaptığı değerlendirmede³³, bu süreçte müzisyenlerin sendikalaşmasının zorunlu olduğunun altını çizmektedir. Bu konuyla ilgili olarak Bağlantılı Hak Sahibi Fonogram Yapımcıları Meslek Birliği [MÜYAP] Yönetim Kurulu Üyesi Bülent Forta şu açıklamaları yapmaktadır:

“En önemli şey sanatçıların statülerini ve sosyal haklarını garanti altına alacak yasal bir çerçeveyi oluşturmak. Bu ise sektörün yapısına uygun yeni bir yasal çerçevenin kurulması demek. Devlet müzik sektörünü aynı zamanda bir endüstri gibi görmeli. Sanatın ve sanatçının desteklenmesinin yanı sıra endüstrinin de desteklenmesi bu tür krizler açısından bir önlem olacaktır.”

[30] <https://www.bbc.com/>

[31] <https://esube.iskur.gov.tr/>

[32] <https://www.icisleri.gov.tr/>

[33] <https://www.bbc.com/>

%9,4

2019 Yılında Ülke Genelinde Ekonomik Nedenlerle Yaşanan İntiharların Toplam İntiharlar İçindeki Oranı

%7,4

2018 Yılında Ülke Genelinde Ekonomik Nedenlerle Yaşanan İntiharların Toplam İntiharlar İçindeki Oranı

Odak grup görüşmecileri, müzisyenlerin mesleki örgütlenme konusundaki görüşlerini aşağıdaki şekilde dile getirmişlerdir:

Odak grup görüşmesine katılan müzik sektörü çalışanlarının beyanlarından çıkan ortak düşünceye göre, müzik sektöründe herhangi bir örgütlenme çabasına girilmediği, neredeyse hiçbir müzisyenin böyle bir talebinin olmadığı anlaşılmaktadır. Katılımcılar, pandemi sürecine kadar kazançlarını devamlı olarak günlük/saatli yevmiyeler üzerinden elde etmiş ve örgütlü bir hak arayışı içine girmemişlerdir. Bu doğrultuda müzik eğitimini S.K.

“Pandemiden önce zaten sosyal güvencem yoktu. Pandemiden sonra daha gün yüzüne çıkmış oldu. [...] Kişisel olarak da pek bir hak arayışım olmadığını düşünüyorum [...]. Müzisyenlerin kitlesel olarak bir örgütlenme içinde olmaları ve hak arayışı içinde olmaları gerektiğini düşünüyorum. Ben de bunun içinde yer almak istiyorum bundan sonra [...]”

Ancak, müzik sektörü çalışanlarının örgütlenmeleri halinde hak kazanımları konusunda olumlu gelişmelerin olabileceğine dair katılımcılardan H.B.’nin şu ifadeleri de oldukça önemlidir:

“2004 senesine kadar bir şekilde, sahneden kazandığımızla ve yaptığımız işle, işimizin sürekliliği ile mutluyduk. Evet, gene sigorta işte vesaire sıkıntımız vardı ama bu süreçte Müzik-Sen’in önemli bir girişimi vardı. Geriye dönük borçlanmayla emeklilik yarası çıkmıştı müzisyenler için. Bundan yaklaşık bin küsur müzisyen faydalandı ve emekli oldu. Tabi bu süreçten sonra bir daha böyle bir yasa gündeme gelmedi veya Hükümet böyle bir olanak tanımadı Müzisyenlere”.

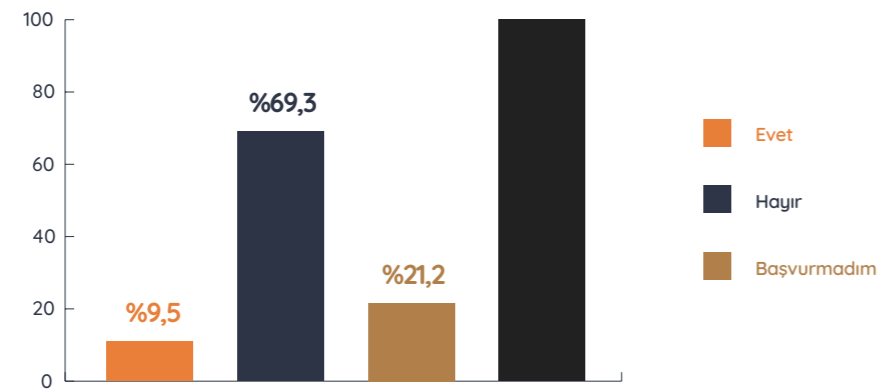
2004

2004 Senesinde “Müzik-Sen” ile Geriye Dönük Borçlanma Hukuku ile Birlikte Pekçok Müzisyen Emeklilik Hakkı Kazanmıştır.

4.7 Devletin Pandemi Sürecinde Müzisyenleri Korumaya Yönelik Aldığı Önlemler

Pandemi şartlarında müzisyenlerin devlet ve yerel yönetimler tarafından sağlanan sosyal desteklerden yararlanma düzeyleri de oldukça düşüktür. Katılımcıların sadece %9,5’i bu desteklerden yararlanabilirken, %69,3’ü söz konusu desteklerden faydalanamadığını belirtmiştir.

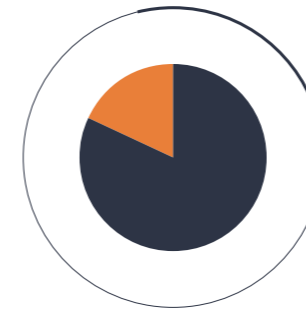
Şekil 11 : Sosyal Yardımlardan Faydalanma Durumu

Katılımcıların %21,2’si ise desteklere başvurmadığını belirtmiştir. Odak Grup görüşmesine katılan V.O. “Yasakları hızlı bir şekilde bize duyuran bir devletimiz vardı. Ama çok ufak bir yardımı hiçbir şekilde hiçbirimiz duymadık.” diyerek devlet tarafından sağlanan desteğin iletme sürecinin sıkıntılı olduğunu belirtmektedir.

Odak Grup görüşmesine katılan müzisyenin “çok ufak bir yardım” değinmesi ise Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından sağlanan desteği anlatmak için yerinde bir değerlendirme olmuştur. Özellikle iktidarı ve politikalarını destekleyen “basın” tarafından “COVID-19 nedeniyle işlerini kaybeden ve çalışmaya devam edemeyen müzisyenler için devlet harekete geçti ve müzisyenlere ‘müzik susmasın’ sloganı ile 1000 TL devlet desteği sağlanacağı açıklandı.” olarak duyurulan çalışma, müzisyenler için sosyal destekten ziyade proje başvurusu yapma şeklinde uygulanmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından açıklanan ve birtakım şartların sağlanması koşuluna bağlı olan destekler aylık 1.000 TL ve 3 ay olmak üzere toplam 3.000 TL tutarında olmuştur. Bakanlık tarafından destekten faydalanmak için başvuru yapmanın mesleğini icra ettiğini gösteren video kayıt hazırlaması koşul olarak belirlenmiştir. Hazırlanacak video kaydının ise aşağıdaki özellikleri barındırması istenmiştir;

- Sanatçılar bakımından sanatının icrasını [ses sanatçıları şarkı söyleyecek, müzisyenlere ise müzik aletlerini çalacaktır.]
- Sektör çalışanları bakımından ise icra ettikleri mesleğe ilişkin bilgi veya anılarını içerir söyleşi içerme,
- 2 dakikadan az 5 dakikadan fazla olmaması,
- Makul düzeyde ses ve görüntü kalitesine sahip olması gerekmektedir.

Bu durum müzisyenler tarafından, iktidarın bir destek sağlamaktan ziyade proje başvurusu aldığı şeklinde yorumlanmıştır. Destekten faydalanmak için 29.679 müzisyen başvuru yapmış olmakla beraber, destekten 24.522 kişi yararlanabilmiştir. Başvuru yapanların yaklaşık %18’i söz konusu destekten faydalanamamıştır.³⁴

- Yardımlardan Yararlanamayan Müzisyen Oranı %89
- Yardımlardan Yararlanan Müzisyen Oranı %11

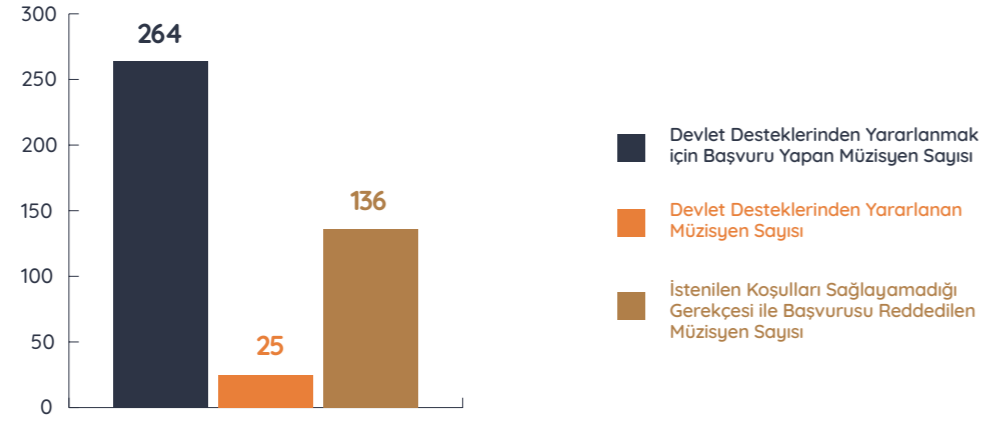
Bu doğrultuda anket kapsamında kişilere yöneltilen “Pandemi sürecinde devletin/hükümetin veya diğer kurum ve kuruluşların sanata ve sanatçıya yönelik teşvik/destek paketlerinden yararlanabildiniz mi?” sorusuna yanıt veren 264 kişiden sadece 25’i devlet desteklerinden yararlanabildiğini; destek paketlerinden yararlanamayan 239 kişiden 136’sı ise istenen koşulları sağlayamadığı ya da başvurusunun kabul edilmediğini belirtmiştir.

[34] <http://www.gazetevatan.com/>

1.000

Kültür Ve Turizm Bakanlığı Tarafından Açıklanan ve Birtakım Şartların Sağlanması Koşuluna Bağlı Olan Destekler Aylık 1.000 tl ve 3 Ay Olmak Üzere Toplam 3.000 tl Tutarında Olmuştur.

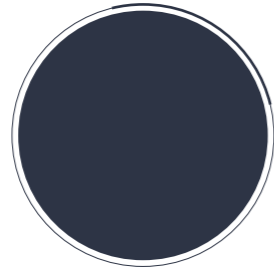

250 TL

Müzisyenler için
Pandemi Sürecinin
Tamamında Aylık 250
TL Destek Verilmiştir.

Mevcut iktidar bu süreçte işyerlerine, büyük şirketlere 240 milyar liralık kaynak aktarırken, yaklaşık 8,4 milyon aileye ise sadece 8,4 milyar lira destek sağlamıştır. Diğer bir ifadeyle ihtiyaç sahibi, yoksul ailelere pandeminin ilk 9 ayında aylık 111 TL destek sağlanmıştır. Müzisyenler için ise ödenecek toplam 3.000 TL destek, pandemi sürecinin tamamı için aylık 250 TL destek anlamına gelmektedir.

Mevcut İktidar Bu Süreçte İşyerlerine,
Büyük Şirketlere 240 Milyar TL'lik
Kaynak Aktarırken;

Yaklaşık 8,4 Milyon Aileye ise
Sadece 8,4 Milyar TL'lik
Destek Sağlamıştır.

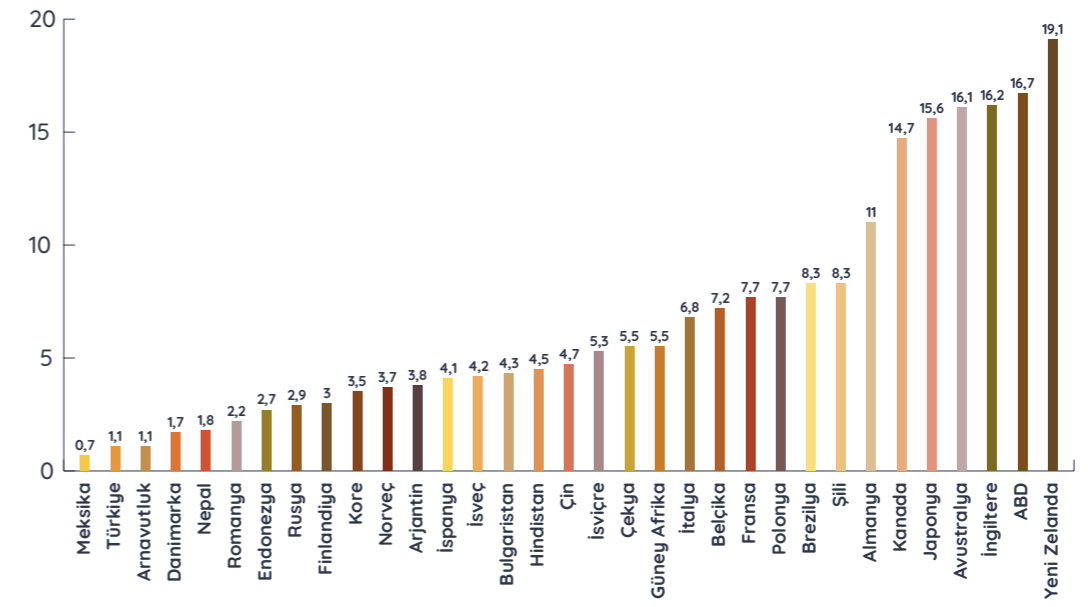
Anket verilerini destekler bir şekilde, araştırmaya katılan görüşme kişileri de devletin pandemi sürecinde müzisyenlere sağladığı yardımların yetersiz olduğunu düşünmektedir. Sanat evi işletmecisi ve müzisyen O. K., konuyla ilgili olarak:

“Gerekli desteğin yapıldığını düşünmüyorum. Bakanlığın destek projesi kapsamında ben yararlanamadım, sigortalı olduğum için çıkmadı. Söz konusu bin lira gibi bir yardım zaten. Tamamen müzisyenlik ile geçimini sürdüren arkadaşlarım var. Birikmiş birkaç borçlarını, faturalarını ödediler. Birkaç saat içinde onu erittiler. Bundan sonra ne yapacaklar?”

ifadeleriyle Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın sağladığı desteğin yetersizliğini ortaya koymaktadır. İktidarın politika ve tercihleri sonucu müzik sektörü çalışanlarının karşı karşıya kaldıkları sosyal desteklerden yararlanma hakkının ihlal edilmesi, yukarıda da belirtildiği gibi bütün yoksul ve pandemiden olumsuz etkilenen kesimlerin karşılaştıkları bir durum olmuştur.

DİSK-Araştırma Merkezi [DİSK-AR] tarafından hazırlanan Dünyada ve Türkiye'de Covid-19'un Sosyal ve Ekonomik Etkileri ile Mücadeleye Ayrılan Kaynaklar raporu,³⁵ iktidarın söz konusu politikalarının dünya genelinde nasıl bir anlam ifade ettiğini açık şekilde ortaya koymaktadır.

[35] <http://arastirma.disk.org.tr/>

Şekil 12: Covid-19 ile Mücadelede Sağlık Dahil Nakit Harcamaların ve Gelir Desteklerinin GSYİH İçindeki Payı³⁶

Raporda verilen bilgilere göre; Covid-19 pandemisi sürecinde Türkiye Meksika'dan sonra halka en az nakit desteği sağlayan ülke olmuştur. Ayrıca, Türkiye toplam ekonomik destek içinde yurttaşına sağlanan nakdi destekte ise dünya sonuncusu olmuştur. Araştırmaya göre zengin ülkeler yurttaşlarına GSYİH'nın %12,7'si düzeyinde nakit harcama ve gelir desteğinde bulunurken, bu oran orta gelirli ülkelerde %3,6, yoksul ülkelerde ise %1,6 olmuştur. Türkiye'de ise pandemi döneminde nakit harcama ve gelir desteği olarak GSYİH'nın sadece %1,1'i kadar pay ayrılmıştır.³⁷

%1,1

Türkiye'de Destek
Olarak GSYİH'nın
sadece %1,1'i kadar
pay ayrılmıştır.

Şekil 13 : Dünyada ve Türkiye'de Covid-19 ile Mücadele Kapsamında Nakit Harcama ve Destekler [GSYİH içinde] [Yüzde]

[36] <http://arastirma.disk.org.tr/>

[37] <http://arastirma.disk.org.tr/>

%95,1

Devletin, Anayasa Maddesi Olarak "Sanatçının Korunması" Hükümünün Yerine Getirilmediğini Düşünenlerin Oranı

İktidar tarafından uygulanan politikaların halkı, yoksulları pandeminin olumsuz etkilerinden koruyacak içerikte olmaması durumu müzik sektörü cephesi için de geçerli olmuştur. Bu durumun sonucu olarak; katılımcıların %45,5'i Anayasa'da "Devlet sanat faaliyetlerini ve sanatçıyı korur, sanat eserlerinin ve sanatçının korunması, değerlendirilmesi, desteklenmesi ve sanat sevgisinin yayılması için gereken tedbirleri alır." hükmünün bulunduğunu bildiklerini belirtirken, devletin bu sorumluluğunu yerine getirmediğini söyleyenlerin oranı %95,1'dir.

Katılımcılar bu konularda şu fikirleri beyan etmişlerdir;

"Planlı ve bilinçli olarak köstek olduklarına eminim. Gerekli önlemler alınmış olsaydı intihar eden Duran AY şu an aramızda olurdu. Devlet ben yokmuşum gibi davranıyor. Hiçbir destek yardım vermedi hükümet... sadece işimizi yapmamız yasaklandı..."

Resim 1: İstanbul Beyoğlu'ndaki mekanlarda sahneye çıkan fakat pandemi sürecinde işsiz kalarak ekonomik zorluklar yaşayan Duran Ay 15.12.2020 tarihinde intihar etti.

"Aşağıdaki kurumların pandemi sürecinde sanat faaliyetlerini ve sanatçıyı desteklediğini düşünüyor musunuz?" Sorusuna verilen yanıtlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

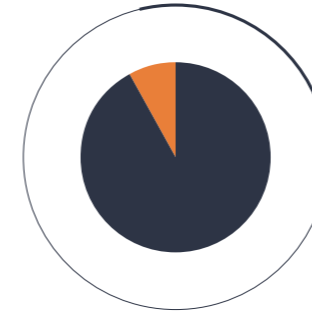
Kurum	Evet Desteklediğini Düşünüyorum [%]	Hayır Desteklediğini Düşünmüyorum [%]
Cumhurbaşkanlığı	7,9	92,1
Kültür ve Turizm Bakanlığı	12,1	87,9
Yerel Yönetimler	36,2	63,8
Valilik ve Kaymakamlıklar	5,6	94,4
Sivil Toplum Örgütleri	29	71
Siyasi Partiler	6,8	93,2
Sendikalar	14,7	85,3
Özel Şirketler	11,3	88,7

Tablo 1: Kurumların Sanatçıya Destek Verip Vermediğine Dair Değerlendirme

Çalışmaya katılan müzik sektörü çalışanlarının %91,3'ü devlet/iktidarın verdiği desteklerin dağıtımında eşitlikçi-adil bir yöntemin uygulanmadığını düşünmektedirler. Bu düşünce, Tablo-1'de ortaya çıkan ve katılımcıların, kurumların pandemi sürecindeki politikalarını yeterli bulmayan yaklaşımlarının önemli nedenlerinden biri olduğunu göstermektedir.

Kurumların pandemi sürecindeki politikalarını yeterli bulmayan ve devletin sanat faaliyetlerini ve sanatçıyı destekleme sorumluluğunu yerine getirmediğini belirtenlerin oranı %95,1 düzeyinde olmasına rağmen "İşinizle ilgili bir kaygı yaşadığınız zaman bu konuda destek almak isteyeceğiniz yer neresi olurdu?" sorusuna kurumların görev ve sorumlulukları düşünülerek aşağıdaki cevaplar verilmiştir;

- %59,5 Kültür ve Turizm Bakanlığı, %35,2 Cumhurbaşkanlığı, %34,8 Yerel Yönetimler, %24,6 Valilik ve Kaymakamlıklar, %20,1 sivil toplum örgütlerine başvuracaklarını belirtirken, %22,7'si belirtilen yerlerin hiçbirisine başvurmayacağını açıklamıştır.
- Müzik sektörü çalışanlarının %92'si pandemiyle beraber gelecek planlarında birtakım değişiklikler yapmayı düşündüklerini belirtmiştir.

- Gelecek Planlarında Değişiklik Düşünen Oran %92
- Gelecek Planlarında Değişiklik Düşünmeyen Oran %8

Şekil 14: Pandemiyle birlikte gelecek planlarınızda bir değişiklik oldu mu?

Bu düşüncede, pandemi sürecinde yaşanan işsizlik ve buna bağlı olarak düzenli bir gelirden yoksun kalmak, temel gereksinimlerin karşılanamaması, borçlanma ve bu borçları geri ödemekte zorlanması ve yasal takiplerin olması gibi faktörler etkili olmuştur.

Müzik sektörü çalışanlarının gelecek planlamalarında yapacakları değişikliklerin içerisinde müzik alanı dışında başka bir sektöre geçme düşüncesi gelmektedir. Bu durum, bu alanda eğitim almış, uzun yıllar emek vermiş ve uzmanlaşmış kişilerin asıl mesleklerini yapmaktan imtina etmeleri gibi bir olumsuz sonuç doğururken, diğer taraftan da toplumun ilerlemesinde hayati rolü olan ve son yıllarda oldukça çoraklaşan kültür-sanat alanının daha fazla fakirleşmesine neden olacaktır.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu [UNESCO] Genel Konferansı, 23 Eylül-28 Ekim 1980 tarihli Belgrad toplantısının 21. Oturumunda Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'ne taraf devletlere yönelik Tavsiye Kararı'nda³⁸ taraf devletlerin;

- Tam ve en geniş tanımlarıyla güzel sanatların hayatın vazgeçilmez bir parçası olması gerekliliğini ve hükümetlerin, sadece sanatsal ifade özgürlüğünü teşvik eden

[38] <https://www.muziksen.org.tr/>

%22,7

Yardım için Hiçbir Kuruma Başvuru Yapmayacaklarını İfade Edenlerin Oranı

çevrenin yaratılıp sürdürülmesine değil, yaratıcı zekânın ortaya çıkışını kolaylaştıracak maddi koşulları da yaratmaya ve sürdürmeye yardımcı olması;

- Sanatçıların, istihdam, yaşam ve çalışma şartları konusunda ulusal ve uluslararası mevzuat tarafından aktif nüfusun benzer bir grubu için görüşülen eşit haklardan faydalandığını anlamak amacıyla gerekli adımların atılması için çaba sarf edilmesi ve mesleğini yapan sanatçıların, makul sınırlar içerisinde gelir ve sosyal güvenlik konularında korumadan faydalanmaları;

- Ve “ister çalışan ister kendi işini yapan olsun sanatçının, kültürel gelişime yaptığı katkılar dikkate alınarak sosyal güvenliği, işgücü ve vergi şartlarının iyileştirilmesi ihtiyacının” karşılanması gerektiğini belirtmektedir.

Mevcut hükümetin pandemi sürecinde müzisyenlere yönelik ulusal ölçekte destek faaliyetlerinin yanı sıra, yerel yönetimlerin de birtakım destek teşebbüsleri olmuştur. Ancak, Türkiye’de mevcut müzisyen sayısının tahmini 1 milyondan fazla olduğu düşünüldüğünde yerel yönetimlerin de müzisyenlere yönelik yardım ve destek çalışmalarında yetersiz kaldığı söylenebilir. Başta İstanbul, Ankara ve İzmir Büyükşehir Belediyelerinin düzenlediği^{39, 40} “sanatçı destek” projeleri, gıda yardımı ve buna benzer faaliyetlerin istenilen düzeye ulaşmadığı anlaşılmaktadır.

Yerel yönetimlerin destekleri konusunda görüş bildiren görüşme kişilerinden C. B.;

“Yerel yönetimleri ben yeterli görmüyorum, yaptıkları destekleri yani. [...] İşte Ankara’da Mansur Bey biraz ilgileniyor, onu biliyorum. Oradan da yardım aldım. Gerçekten bir şeyler yapıyor ama kısıtlı.” O. K. ise benzer bir örneği İstanbul’daki bir ilçe belediyesi üzerinden örneklemiştir: “Silivri Belediyesi, müzisyeni olabildiğince desteklemeye çalışıyor şu anda. Örneğin ben bugün gidip sahne aldım. Bir canlı yayın formatında bir video çekildi. Bunun karşılığında cüzi bir miktar birkaç müzisyen arkadaşımınla birlikte ücret aldık.”

[39] <https://www.izmir.bel.tr/>

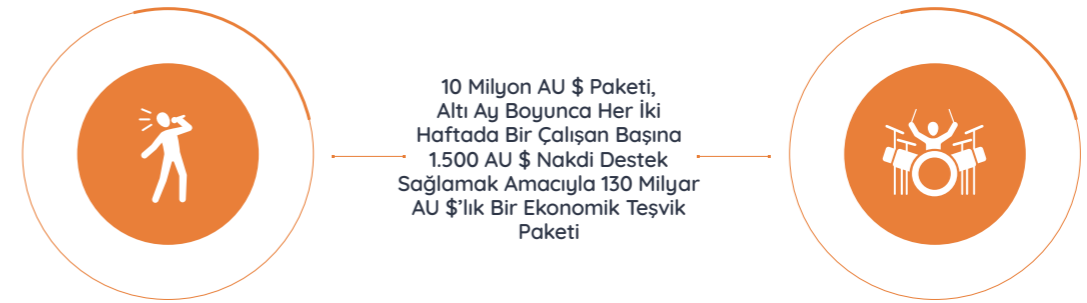
[40] <https://www.sozcu.com.tr/>

4.8 Farklı Ülkelerden Deneyimler

Avustralya

Koronavirüse Yönelik Hükümet Eylemi⁴¹

Avustralya hükümeti, ‘Müzik Destek Fonu’ kapsamında Destek Eylemi için 10 milyon AU \$ paket açıkladı. Finansman, Destek Eylemi’nin COVID-19 nedeniyle işlerini ve gelirlerini kaybeden sanatçılara, ekiplere ve müzik çalışanlarına kriz yardımı sağlamasına ve Destek Eylemi Refah Yardım Hattını sanatın tüm üyelerine genişletmesine olanak tanımak üzere planlandı. Ayrıca hükümet, altı ay boyunca her iki haftada bir çalışan başına 1.500 AU \$ nakdi destek sağlamak amacıyla 130 milyar AU \$’lık bir ekonomik teşvik paketi açıkladı.

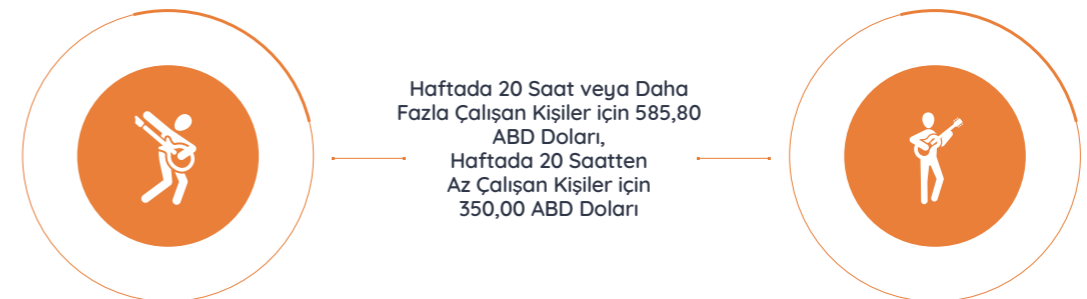

Yeni Zelanda

Pandeminin göreceli olarak daha hafif atlatıldığı Yeni Zelanda’da hükümet⁴², müzisyenlere ücret sübvansiyonu desteği sağlamaktadır. Desteğin ödenme kriteri ve miktarı;

- Haftada 20 saat veya daha fazla çalışan kişiler için 585,80 ABD doları,
- Haftada 20 saatten az çalışan kişiler için 350,00 USD

Sübvansiyon çalışan başına 12 haftayı kapsamakta ve toplu olarak ödenmektedir. Devlet sanat ajansları, sanat camiasını desteklemek için ilk aşama 16 milyon dolarlık yatırımı içeren bir Acil Durum Müdahale Paketi oluşturdu. Yıkıcı bir gelir ve fırsat kaybı yaşayabilecek sanatçıları desteklemek için oluşturulan fondan kişi başına 10.000 \$’a kadar destekler verilmektedir.

[41] <https://www.arts.gov.au/>

[42] <https://www.recordedmusic.co.nz/>

1 Milyon

Türkiye’de Mevcut
Müzisyen Sayısı

Singapur

Singapur hükümeti⁴³, sanat ve kültür sektörü, işleri ve eğitimi desteklemek için 55 milyon SGD destek paketi oluşturdu.

Portekiz

AUDIOGEST [Fonografi Yapımcıların Kolektif Hakları Derneği]⁴⁴ Portekiz müzik sektöründeki profesyoneller için bir fon oluşturdu. Audiogest, sanatçılar derneğiyle birlikte, mikro işletmelere ve canlı etkinlik iptallerinden etkilenen serbest meslek sahiplerine yardımcı olmak için kamu destek tedbirleri ve hukuki destek hakkında bilgi sağlamak amacıyla bir kriz ofisi kurdu. Ayrıca Audiogest, sanatçılar ve görsel-ışitsel derneklerle birlikte 1,5 milyon avroluk bir yardım fonu oluşturdu.

İrlanda

Culture Ireland⁴⁵ İrlanda sanatlarının dünya çapında tanıtımından sorumludur. Salgın nedeniyle, İrlandalı sanatçıları içeren birçok uluslararası etkinlik iptal edildi. Bu nedenle Culture Ireland bu etkinlikler için sanatçılara verilen hibe masraflarını geri ödemeyi üstlendi.

Culture Ireland, COVID-19 salgını sırasında işsiz olan veya çalışma saatlerini azaltan çalışanları ve serbest meslek sahiplerini desteklemek için destek sağladı. Ayrıca, İrlanda'da serbest çalışan sanatçılar, Sosyal Koruma Bakanlığı tarafından sağlanan yeni Pandemi İşsizlik Ödemesinden [PUP] faydalaniyor.

[43] <https://www.nac.gov.sg/>

[44] <http://audiogest.pt/>

[45] <https://www.cultureireland.ie/>

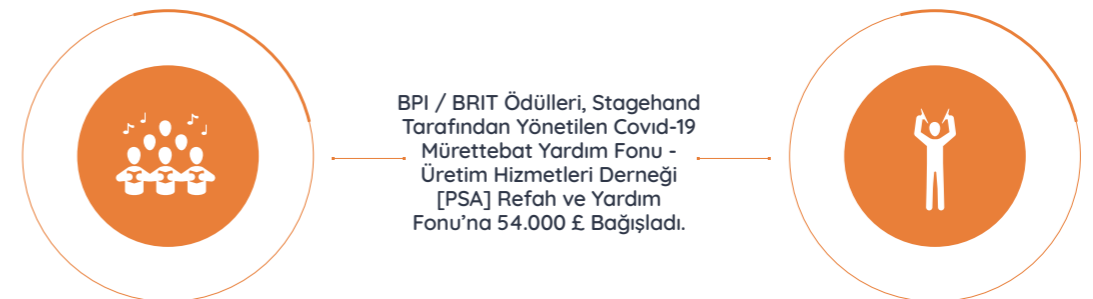
IMRO, IRMA ve FMC⁴⁶

İrlandalı müzik yaratıcılarını desteklemek için Irish Music Rights Organization [IMRO], Irish Recorded Music Association [IRMA] ve First Music Contact [FMC] tarafından bir fon kuruldu. Spotify, IMRO ve IRMA'nın mali katkılarına ek olarak yaptığı ve aynı zamanda Spotify COVID-19 Müzik Yardım sayfası aracılığıyla İrlanda Müzik Endüstrisi Covid-19 Acil Yardım Fonu'na yapılan bağışlar fonda birleştiriliyor.

İngiltere

BPI - COVID-19 Mürettebat Yardım Fonu⁴⁷ BPI / BRIT Ödülleri, Stagehand tarafından yönetilen COVID-19 Mürettebat Yardım Fonu - Üretim Hizmetleri Derneği [PSA] Refah ve Yardım Fonu'na 54.000 £ bağışladı. Bu özel fon, her yıl diğer birçok etkinliğin yanı sıra BRIT Ödülleri ve Hyundai Mercury Ödülü'nü sahnelemeye yardımcı olan uzman teknisyenler ve etkinlik uzmanları gibi canlı müzik sektöründeki ekiplere yöneliktir. Katkı, bu yılın başlarında kayıtlı müzik sektörü tarafından pandemi aracılığıyla sanatçıları, yöneticileri ve mekanları destekleyen hayır kurumlarına ve kuruluşlara bağışlanan 1.62 milyon £ BPI tarafından koordine edilen fonla birleştirildi ve bugüne kadar dağıtılan toplam destek 1.67 milyon £'a çıkarıldı.

[46] <https://www.imro.ie/>

[47] <https://www.bpi.co.uk/>

Belçika

Belçika Müzik Fonu⁴⁸

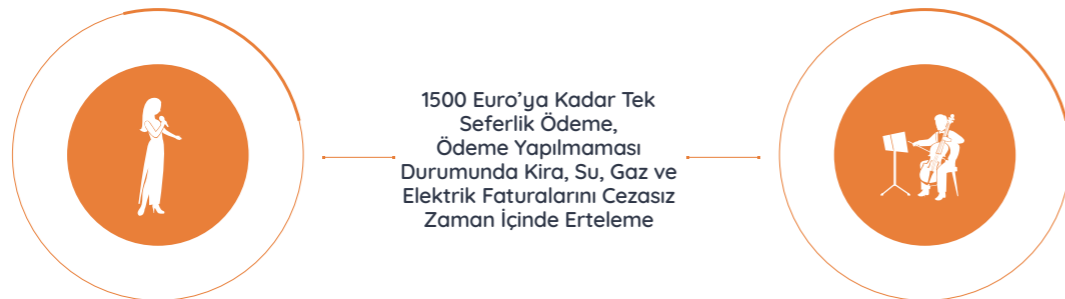
Belçikalı kuruluşlar Galm, Facir, Sabam for Culture ve PlayRight + tarafından ortaklaşa oluşturulan Belçika Müzik Fonu, Belçika müzik projelerini desteklemek, özellikle de COVID-19 salgınının yarattığı belirsizlik sırasında destek sağlamak için kuruldu. Destek, müzikal yaratım, üretim, tanıtım, sunum, uluslararasılaşma ve ihracat için destek sağlamaya odaklanmaktadır. BEA⁴⁹, insanları Belçika müziğini ve sanatçılarını desteklemeye ve dinlemeye çağıran #PlayLocal adlı bir medya kampanyası başlattı.

Fransa⁵⁰

Fransa hükümeti, sanatçılar ve yazarlar için aşağıdakileri içeren bir eylem planı açıkladı:

- 1500 Euro'ya kadar tek seferlik ödeme,
- Ödeme yapılmaması durumunda kira, su, gaz ve elektrik faturalarını cezasız zaman içinde erteleme,
- Vergi ve sosyal güvenlik borçlarının yayılması,
- Hastalık yardımlarına erişim,
- İşsizlik sigortası için gerekli olan şartların sanatçılar için uygulanmaması,
- Sosyal yardım, sağlık ve emeklilik işlemlerinde basitleştirilmiş ve hızlandırılmış erişim sağlamak,
- İşsizlik yardımlarının oyuncular, sanatçılar ve müzisyenler için 12 ay uzatılması,
- Ulusal Müzik Merkezi'ne [CNM] 50 milyon avroluk ek bir yardımın sağlanması.

[48] <https://www.fundbelgianmusic.be/>

[49] <https://www.belgianentertainment.be/>

[50] <https://www.culture.gouv.fr/>

Almanya

GEMA⁵¹, iki aşamalı bir programla 40 milyon avroya varan bir acil yardım fonu oluşturdu. Aynı zamanda icracı olarak hareket eden ve bu nedenle canlı konserlerin iptali nedeniyle maddi zorluklarla karşılaşan besteci ve söz yazarlarına nakdi destek sağlanmaktadır. Şarkı yazarlığı topluluğu içindeki bireysel zorluk durumları için mali destek sağlanması planlanmıştır.

Sırbistan

State51 Conspiracy & MASCOM - StayCreative⁵² State51 Conspiracy and Mascom tarafından, müzisyenlerin müzik endüstrisindeki pandemik durumun üstesinden gelmelerine yardımcı olmayı amaçlayan "StayCreative" adlı 50.000 €'luk bir fon oluşturuldu.

İsviçre

İsviçre Federal Konseyi⁵³, COVID-19'un ekonomik sonuçlarını hafifletmek için kapsamlı bir önlem paketi kabul etti. Genel ekonomik önlemlere ek olarak, kültür sektörü için özel önlemler geliştirildi ve bu kapsamda acil yardım kategorisi oluşturuldu.

[51] <https://www.gema.de/en/>

[52] <https://www.mascom.rs/>

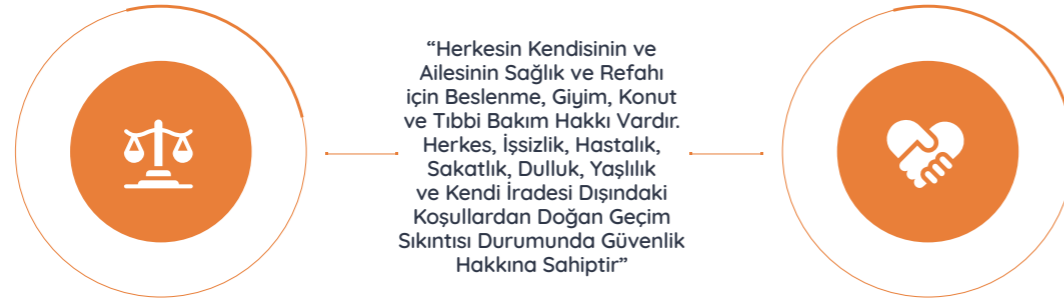
[53] <https://www.bak.admin.ch/>

05

Sonuç 50

5. Sonuç

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin 15. Maddesinde; "Bu Sözleşmeye taraf devletler, bilimsel araştırma ve yaratıcı etkinlikler için kaçınılmaz olan özgürlüğe saygı göstermeyi üstlenir." ilkesi benimsenmiştir. Kültür-sanat alanındaki sanatsal faaliyetleri ve sanatçıyı desteklemek tüm toplumun yaratıcı yönünü güçlendirmeyi ve toplumun ilerlemesini sağlamayı amaçlamaktadır. Bununla beraber, sanatçılar için de İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 25. Maddesinde belirtilen "Herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır. Herkes, işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ve kendi iradesi dışındaki koşullardan doğan geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkına sahiptir" ilkesinin hayata geçirilmesi hedeflenmelidir.

Pandemi sürecinde kültür-sanat faaliyetlerinin sınırlandırılması ve bu alanda çalışanların işsizlikle baş başa bırakılması, etkin ve yeterli desteklerin sağlanmaması temel insan hakları belgelerinde belirtilen insan haklarının ihlal edilmesi sonucunu doğurmakta, diğer taraftan da ülkenin kültür-sanat alanının fakirleşmesine neden olmaktadır.

Spor salonlarının hınca hınç doldurulduğu, siyasi parti kongrelerinin yapıldığı ve bundan da iyi bir durum olarak bahsedildiği ortamlarda, tiyatro, müze, sergi, konser salonlarının kapatılması sadece pandemiyi yayılmasını engellemek için alınan önlemlerle açıklanamaz. Burada siyasi tercihler belirleyici olmaktadır ve bu tercihler müzik sektörü çalışanlarıyla beraber bütün kültür-sanat çalışanlarını ve toplumun geneli olumsuz etkilemektedir.

Sanatçıların mesleklerini icra edemediği ve buna bağlı olarak insan onuruna yaraşır yaşam sürme haklarının ihlal edildiği bir duruma karşın, toplumun geneli de ilerleme ve aydınlanmanın önemli bir aracı olan kültür-sanat çalışmalarından mahrum kalmakta ve bu yönüyle de temel haklarından biri ihlal edilmektedir. Öncelikli olarak herhangi bir yükümlülük ve şart konulmadan bütün müzik sektörü çalışanlarının ve diğer kültür-sanat alanında çalışanların insan onuruna yaraşır bir yaşam sürmesini sağlayacak etkin destek politikaları hızlı şekilde planlanmalı ve uygulamaya konulmalıdır.

Kaynakça

54

6. Kaynakça

Ahmet Güler, M. B. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Balcı, A. (2018). Sosyal Bilimlerde Araştırma. Ankara: Pegem Akademi.

Creswell, J. W. (2017). Araştırma Deseni. (S. B. Demir, Çev.) Ankara: Eğiten Kitap Yayınları.

İnsan Hakları Derneği Ekonomik ve Sosyal Haklar Komisyonu (2020). Covid-19 Pandemisi Sürecinde Ekonomik-Sosyal Haklar Raporu. İnsan Hakları Derneği.

Glesne, C. (2015). Nitel Araştırmalara Giriş. Ankara: Anı Yayıncılık.

Merriam, S. B. (2018). Nitel Araştırma-Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Patton, M. Q. (2018). Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Şimşek, A. Y. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık

Yusuf Balcı, G. Ç. (2020). Covid-19 Pandemi Sürecinin Türkiye'de İstihdama Etkileri ve Kamu Açısından Alınması Gereken Tedbirler. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Covid-19 Sosyal Bilimler Özel Sayısı (37), 40-58.

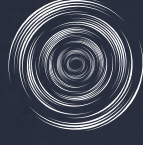

ANADOLU
MÜZİK
KÜLTÜRLERİ
DERNEĞİ

Müziyenlerin Uğradığı Hak İhlallerini İzliyoruz

ANADOLU
MÜZİK
KÜLTÜRLERİ
DERNEĞİ

MART 2021

Anadolu Müzik Kùltùrleri Derneği
İnkılap Sokak No:4/9 Ankara

+90 553 016 96 08

www.anadolumuzikkulturleri.com
anadolumuzikkulturleri@gmail.com

Müsisyenlerin Uğradığı Hak İhlallerini İzliyoruz

